ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 59όν. ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 1923. Ἀριθ. 1.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΤΟΥ "ΑΣΤΕΡΟΣ"

Ἡ Διεύθυνσις θερμῶς εὐχαριστεῖ ἕνα ἕκαστον ἐξ ὑμῶν, τῶν φίλων καὶ ὑποστηρικτῶν τοῦ μικροῦ τούτου περιοδικοῦ, διὰ τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ὑμῶν συνδρομὴν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Αἱ πολλαὶ ἐπιστολαί, ἃς ἐλάβομεν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους παρ' ὑμῶν καὶ ἰδίως παρὰ τῶν γενναίων μας πολεμιστῶν τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου, μᾶς συνεκίνησαν καὶ μᾶς ἐνεψύχωσαν ἀπεριγράπτως.

Εἰς ὅλους εὐχόμεθα ὅπως τὸ ἀνατεῖλαν Νέον Ἔτος φέρῃ οὐχὶ μόνον τὴν παρηγορίαν διὰ τὰς τρομερὰς ἐθνικὰς καὶ ἀτομικὰς συμφορὰς τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ ἀσάλευτον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν πατρικὴν ἀγαθότητα τοῦ κρατοῦντος ἐν τῇ παλάμῃ Αὐτοῦ τὰς τύχας καὶ βουλὰς πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς, καὶ μὴ κωφεύοντος εἰς τὴν κραυγὴν τῶν ἐκλεκτῶν Αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ πλησιάσωμεν πρὸς Αὐτὸν ὡς ἔθνος καὶ ὡς ἄτομα, ἂς ἤμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ Νέον τοῦτο Ἔτος θὰ φέρῃ εἰς ἡμᾶς καὶ πάλιν τὴν εἰρήνην, τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὴν εὐτυχίαν! Γένοιτο!

1923

Ἰδού, εἰσήλθομεν εἰς νέον ἔτος, καὶ δεχόμεθα αὐτὸ μετὰ χαρᾶς, εὐχόμενοι εἰς ἀλλήλους νὰ ἀποβῇ εὐτυχές. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἤρχιζον τὸ ἔτος κατὰ τὸ πλεῖστον μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, ὅτε καὶ ἐπεδίδοντο εἰς πολυειδεῖς διασκεδάσεις. Οἱ Ἰσραηλῖται ὁμοίως μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν εἶχον τὴν Ἑορτὴν τῶν Σαλπίγγων, τὴν ἡμέραν τοῦ Ἐξιλασμοῦ καὶ τὴν ἑπταήμερον ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας, καὶ τὰς τρεῖς δὲ ταύτας ἑορτὰς ἐντὸς τοῦ ἑβδόμου μηνὸς κατὰ σειράν, ἤτοι τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνός, τὴν δεκάτην καὶ τὴν δεκάτην πέμπτην μέχρι τῆς εἰκοστῆς πρώτης. Οἱ ἄνθρωποι γενικῶς αἰσθάνονται καὶ ἐκδηλοῦσι χαράν, ἐγκαταλείποντες διὰ παντὸς τὸ παλαιὸν ἔτος καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ νέον. Ποῦ ἆρά γε ὀφείλεται ἡ χαρὰ αὕτη; Τὸ παρελθὸν εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς, ἐν ᾧ τὸ μέλλον εἶναι ἄγνωστον· καὶ θὰ ἔπρεπε μᾶλλον μετὰ φόβου καὶ ἀγωνίας νὰ εἰσέρχηταί τις εἰς τὸ

ἄγνωστον, ἀφ' οὗ μάλιστα πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐδείχθη τὸ νέον ἔτος κατὰ πολὺ χειρότερον τοῦ παλαιοῦ. Ἡ χαρὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπολειφθεῖσαν ἐν τῷ κιβωτίῳ τῆς Πανδώρας Ἐλπίδα. Ὁ ἄνθρωπος ἐλπίζει βελτίωσιν τῆς καταστάσεως, ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν κυκλούντων αὐτὸν δεινῶν, ἐποχὴν ὀλιγωτέρων μόχθων καὶ πλειοτέρων ἐπιτυχιῶν· ἀλλὰ ποσάκις αἱ τοιαῦται ἐλπίδες διεψεύσθησαν καὶ αἱ δυσχέρειαι τῆς ζωῆς ἐπολλαπλασιάσθησαν! Πόσαι ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ ἔτρεφον ἀγαθὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ πέρυσιν ἀρξαμένου νέου ἔτους καὶ πολὺ πρὶν ἢ αὐτὸ λήξῃ, ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς συμφορὰ ὑπερβαίνουσα πᾶσαν περιγραφήν!

Ἡ χαρὰ αὕτη ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ εἰς νέον ἔτος δεικνύει προσέτι τὴν ἔμφυτον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πεποίθησιν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· διότι ἐὰν ἕκαστος κατὰ βάθος ἐπίστευεν ἑαυτὸν θνητόν, θὰ ἐλυπεῖτο βλέπων ἓν πρὸς ἓν παρερχόμενα τὰ ὀλίγα του ἔτη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν, «καὶ ἐὰν ἐν εὐρωστίᾳ ὀγδοήκοντα», τόσον ταχέως βαίνει ἐλαττούμενος, καὶ ὅτι ἐπέρχεται οὕτω ταχὺ καὶ ἀδυσώπητον τὸ ἄφευκτον τέλος. Ἀλλ' αὐτός, ἀντὶ νὰ θλίβηται, ἐξ ἐναντίας εὐχαριστεῖται καὶ χαίρει ὅτι παρέρχονται τὰ ἔτη καὶ φαίνεται ὡς ἔχων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστραμμένον οὐχὶ πρὸς τὸν τάφον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀθανασίαν.

Ἀλλὰ πότε δυνάμεθα νὰ ὦμεν βέβαιοι ὅτι ἡ ἐλπὶς ἡμῶν περὶ τοῦ νέου ἔτους εἶναι βάσιμος καὶ οὐχὶ φανταστικὴ καὶ ἀπατηλή; Τί ἀπαιτεῖται ὅπως βεβαιωθῶμεν ὅτι τὸ νέον ἔτος θὰ ᾖ ὄντως εὐτυχές; Τὸ νέον ἔτος θὰ ᾖ ὄντως νέον καὶ εὐτυχές, ἐὰν πρῶτον ἀποτελεσθῇ ἐντὸς **ἡμῶν** μία τις **ἀνανέωσις**. Ἂς ληφθῇ ὡς παράδειγμα νέος ὀκνηρὸς καὶ νωθρός· δι' αὐτὸν πᾶσα εὐχὴ περὶ εὐτυχοῦς νέου ἔτους εἶναι ματαία, διότι ποία εὐτυχία δύναται νὰ συνοδεύῃ τὸν ὀκνηρὸν καὶ νωθρὸν ἄνθρωπον; ἄκανθαι καὶ κνίδαι πληροῦσι τὸν ἀγρὸν καὶ τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ, οἱ δὲ φράκται εἶναι κεκρημνισμένοι καὶ ἡ ἔνδεια τὸ βέβαιον ἐπακολούθημα (Παρ. κδ' 30—34). Εἶναι ἐξόχως ψευδὲς τὸ Ἰταλικὸν λόγιον «Dolce far niente», ἤτοι, Γλυκὺ τὸ μηδὲν πράττειν. Οὐδεμία γλυκύτης, οὐδεμία εὐχαρίστησις ὑπάρχει ἐν τῇ ὀκνηρίᾳ. Ὁ ὀκνηρὸς οὔτε αὐτὸς αἰσθάνεται τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ἥτις εἶναι κατ' οὐσίαν δρᾶσις καὶ ἐνέργεια, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καθίσταται ὀχληρὸς καὶ ἀπεχθής, «ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης», ἄχρηστον βάρος τῆς γῆς. Ἵνα διὰ τὸν ὀκνηρὸν καταστῇ τὸ νέον ἔτος εὐτυχές, ἀνάγκη πρῶτον νὰ γείνῃ ἐν αὐτῷ ῥιζική τις μεταβολὴ τοιαύτη, ὥστε νὰ παύσῃ ὁριστικῶς ὢν ὀκνηρός, καὶ νὰ καταστῇ δραστήριος καὶ ἐπιμελής. Ἤ, ἂς λάβωμεν ὡς παράδειγμα ἄνθρωπον ἄπληστον καὶ αἰσχροκερδῆ. Ποίαν εὐτυχίαν δύναται νὰ δοκιμάσῃ ὁ τοιοῦτος, ἐν ὅσῳ κατέχεται ὑπὸ τῆς ἀφορήτου καὶ ἀκορέστου δίψης τοῦ χρήματος, συνεχῶς συσσωρεύων καὶ μηδέποτε ἔχων ἀρκετά; Πῶς τὸ νέον ἔτος δύναται νὰ καταστῇ διὰ τὸν τοιοῦτον εὐτυχές; Πῶς ἄλλως, εἰ μὴ ἐὰν ἐπέλθῃ εἰς αὐτὸν τοιαύτη τις μεταβολή, ὥστε νὰ σβεσθῇ ἡ ἐν τῷ στήθει του φλὸξ αὕτη τῆς ἀπληστίας, ἡ κατατρώγουσα τὰ σπλάγχνα του ὡς ποτε ὁ ἀετὸς τὰ τοῦ δεσμώτου Προμηθέως. Ὅταν τοῦτο γείνῃ, ἀναμφιβόλως

δι᾽ αὐτὸν τὸ νέον ἔτος θὰ ἀποβῇ ὄντως εὐτυχές. Ὁμοίως ὁ ὑπερήφανος, ὁ αὐθάδης, ὁ φιλήδονος, ὁ κακεντρεχής, ὁ φλύαρος, ὁ ψεύστης, ὁ δόλιος, ὁ διεφθαρμένος, κλπ., διότι πάντες οὗτοι καὶ οἱ ὅμοιοί των, ὡς δουλεύοντες διαρκῶς εἰς τὰ πάθη ταῦτα, εἶναι κατὰ βάθος δυστυχεῖς, καὶ μόνον ἐὰν λυτρωθῶσι τῶν παθῶν των καὶ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς σκοτεινῆς εἱρκτῆς τῆς πονηρίας εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, θὰ ἀρχίσωσι νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν.

Ἑνὶ λόγῳ, διὰ τὸν μέχρι τοῦδε ζῶντα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπόλυτος ***νὰ ἀναγεννηθῇ****, ἂν πρόκηται τὸ νέον ἔτος νὰ ἀποβῇ δι᾽ αὐτὸν εὐτυχές. Ἡ ἀναγέννησις εἶναι ἡ* ***πραγματικωτάτη καὶ πρωτίστη ἀνάγκη*** *τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτε ὁ Νικόδημος ἐπεσκέφθη τὸν Ἰησοῦν διὰ νυκτός, ἵνα ἐρωτήσῃ Αὐτὸν περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, Ἐκεῖνος προλαμβάνων ἔδωσεν εὐθὺς τὴν ἀπάντησιν διὰ τῶν σοβαρωτάτων ἐκείνων λέξεων: «Ἀμήν, ἀμὴν λέγω σοι,* ***ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν****, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. γ´ 3). Πρόσφερε εἰς τὸν ἑτοιμοθάνατον κομβολόγιον ἐκ μαργαριτῶν· δὲν θὰ στραφῇ οὐδὲ νὰ τὸ ἴδῃ. Βεβαίωσον τὸν παράλυτον ὅτι ἠγόρασας δι᾽ αὐτὸν ἵππον, ἵνα ἱππεύῃ· ἀσφαλῶς θὰ ἐκλάβῃ τοὺς λόγους σου ὡς ἐμπαιγμόν. Καὶ ἡ εὐτυχία καὶ ἡ χαρὰ εἶναι πράγματα τόσον ξένα καὶ ἀνοίκεια πρὸς τὸν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ζῶντα ἄνθρωπον, ὅσον οἱ μαργαρῖται εἰς τὸν ἑτοιμοθάνατον ἢ ὁ ἵππος εἰς τὸν παράλυτον. Δι᾽ αὐτοὺς ἀληθὴς καὶ εὐπρόσδεκτος προσφορὰ θὰ ἦτο ἂν ἠδύνατό τις νὰ χορηγήσῃ ζωὴν εἰς τὸν ἑτοιμοθάνατον καὶ νεῦρα εἰς τὸν παράλυτον. Οὕτω καὶ διὰ τὸν διατελοῦντα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἁμαρτίας ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ ὄντως εὐεργετικὴ προσφορὰ εἶναι ἡ τῆς ἀναγεννήσεως· καὶ καθὼς ἡ χορηγία τῆς ζωῆς καὶ ἡ στιγμιαία καὶ ἀπότομος ἀνανέωσις ἰστῶν καὶ νεύρων εἶναι ἔργον παντοδυναμίας, ὡς ἐδείχθη ἐν τῇ ἐπιγείῳ δράσει τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἀναγέννησις εἶναι ἔργον θείας παντοδυναμίας, ὡς ἐδείχθη ἐν τῇ κλήσει καὶ ζωῇ τῶν ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἀληθῶν Χριστιανῶν ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον. Εἴθε δὲ ἡ εὐτυχὴς αὕτη μεταβολὴ νὰ γείνῃ ἡ μερὶς παντὸς ἀναγνώστου τοῦ «Ἀστέρος», ὅστις μέχρι σήμερον διατελεῖ ξένος πρὸς αὐτήν.*

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἤδη ἀναγεγεννημένον ἄνθρωπον ὑπάρχει τι, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ καταστήσῃ τὸ νέον ἔτος ἰδιαιτέρως εὐτυχὲς εἰς αὐτόν· διότι ἡ ἀναγέννησις εἶναι μόνον ἡ ***ἀρχὴ*** *τῆς πνευματικῆς ζωῆς· καὶ καθὼς χαίρομεν μέν, ὅταν γεννηθῇ τὸ βρέφος, ἀλλὰ φροντίζομεν νὰ χορηγήσωμεν εἰς αὐτὸ τὴν ἀναγκαιοῦσαν τροφὴν καὶ περίθαλψιν, ἵνα διατηρηθῇ ἐν τῇ ἤδη ἀρξαμένῃ ζωῇ καὶ αὐξηθῇ, οὕτως ἀνάγκη καὶ διὰ τὸν ἤδη ἀναγεγεννημένον ἄνθρωπον νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν τὰ μέσα τῆς χάριτος, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ διατήρησις καὶ αὔξησις αὐτοῦ ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ· καὶ εἰς ὅ,τι ἐξετάζων ὁ τοιοῦτος εὑρίσκει ἑαυτὸν ἐλλιπῆ, ἀνάγκη εἰς τοῦτο νὰ δώσῃ τὴν δέουσαν προσοχὴν καὶ προβῇ ὡς πρὸς τοῦτο εἰς νέαν καὶ πληρεστέραν ἀφιέρωσιν ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Κύριον. Ὁ Ἀπόστολος, γράφων πρὸς τοὺς Ρωμαίους Χριστιανοὺς (ιβ´. 2), παραγγέλλει αὐτοῖς νὰ μὴ συμμορφώνωνται μὲ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ἀλλὰ νὰ μεταμορφώνωνται* ***διὰ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ νοὸς αὐτῶν****. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παρατηρήσῃ ἐν ἑαυτῷ ἐλλείψεις καὶ ὁ εὐσεβέστατος Χρι-*

στιανός· μάλιστα ὅσῳ εὐσεβέστερος εἶναι, τοσούτῳ μεγαλείτεραι καὶ σοβαρώτεραι φαίνονται εἰς αὐτὸν αἱ ἄλλως ἴσως μικραὶ λογιζόμεναι ἐλλείψεις. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἀναγεγεννημένος Χριστιανὸς φέρῃ τὰς οὕτω γνωσθείσας ἐλλείψεις του ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ζητήσῃ εἰλικρινῶς καὶ μετὰ πίστεως τὴν διόρθωσιν αὐτῶν, ἀνανεοῦται κατὰ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον (Β'. Κορ. δ'. 16), καὶ οὕτω τὸ νέον ἔτος θὰ γείνῃ εἰς αὐτὸν εὐτυχὲς συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης του ἀνακαινίσεως.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν πάντων ἐνθέρμως ποθεῖ νὰ ἀποβῇ τὸ νέον ἔτος **ἐθνικῶς** εὐτυχές. Ἀλλὰ τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινεν, ἐὰν τὸ ἔθνος ἀνεκαινίζετο κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως ἀνακαίνισιν ἑκάστου ἀτόμου ἀνήκοντος εἰς τὸ ἔθνος, διότι τοῦτο δυστυχῶς οὔτε γίνεται οὔτε ἐγένετό ποτε μέχρι σήμερον. Ὁ Κύριος ἡμῶν, λαλῶν περὶ τῶν δύο ὁδῶν, εἶπεν ὅτι στενὴ εἶναι ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς καὶ ὀλίγοι εἶναι οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν, ἐν ᾧ ἡ πύλη τῆς ἀπωλείας εἶναι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδός, καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ δι' αὐτῆς εἰσερχόμενοι (Ματθ. ζ'. 13, 14). Ἄλλοτε δὲ ἐβεβαίωσε τοὺς ἀκροατάς Του ὅτι πολλοὶ εἶναι οἱ κεκλημένοι, ἀλλ' ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοὶ (Ματθ. κ'. 16, κβ'. 14). Ἐκ πάντων δὲ τούτων γίνεται κατάδηλον ὅτι Ἐκεῖνος προέβλεπεν ὅτι ὀλίγοι ἑκάστοτε θὰ ἐδέχοντο τὴν δι' Αὐτοῦ ἐξαγγελλομένην σωτηρίαν· ἀλλὰ τοὐλάχιστον νὰ ὑπάρχῃ καὶ μεταξὺ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς μεταξὺ ἄλλων ἐθνῶν, μερὶς ἀνθρώπων μεγάλη ὁπωσοῦν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἵτινες νὰ δέχωνται ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀπὸ καρδίας τὰς εὐαγγελικὰς ἀληθείας καὶ νὰ ἐφαρμόζωσιν αὐτὰς ἐν τῇ ζωῇ. Τοιοῦτό τι γίνεται εἰς ἄλλας χώρας, ὅπου ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι γενικώτερον γνωστὴ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς λατρείας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕτως ἡ μεγάλη ἐκείνη μερὶς θὰ ἐπέδρα ἐπὶ τοῦ ἔθνους, ὡς ὁ Κύριος ἐνόει ὅτε παρέβαλλε τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ πρὸς τὸ ἅλας τῆς γῆς.

Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ὁποία θὰ ἦτο ἡ μεταβολή, ἥτις τότε θὰ ἐπήρχετο εἴς τε τὸν ἰδιωτικὸν καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ᾧ σήμερον ἐλεγχόμενός τις ὡς ψεύστης μειδιᾷ, τότε θὰ ἠρυθρία καὶ θὰ ἐξελάμβανε τοιοῦτον ἔλεγχον ὡς θρασεῖαν ὕβριν. Ἐν ᾧ σήμερον ὁ διοριζόμενος εἴς τινα θέσιν ἐμπιστευτικὴν ζητεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἄλλων πρὸς ἴδιόν του ἀτομικὸν ὄφελος, τότε θὰ ἦτο πιστὸς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ καὶ θὰ συνήργει ὅπως ἡ ἐπιχείρησις ἐκείνη εὐδοκιμήσῃ καὶ βαθμηδὸν ἱδρυθῇ οἶκος ἐμπορικὸς ἢ βιομηχανικὸς μὲ τίτλους ἀληθεῖς καὶ πίστιν ἀκλόνητον. Ἐν ᾧ ὁ νέος σήμερον βαίνει ἀνυπόπτως καὶ μάλιστα χαριέντως τὴν κατωφέρειαν τῆς ἀνηθικότητος καὶ παρασκευάζει οἰκτρὸν βίον δι' ἑαυτὸν καὶ οἰκτρότερον διὰ τὴν οἰκογένειαν, ἣν ἴσως ἱδρύσῃ ποτέ, μέλλει δὲ νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὸ ἔθνος γενεὰν διάβρωτον μὲ τὴν σηπεδόνα τῆς βδελυροτάτης τῶν νόσων, καὶ αὐτὸς οὐ μόνον οὐδόλως σκέπτεται, προβλέπει ἢ πιστεύει εἰς τὴν ἐπερχομένην καταστροφήν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ καυχώμενος ὁμιλεῖ περὶ τῶν βδελυρῶν του πράξεων ὡς περὶ γενναίων ἄθλων καὶ σπουδαίων κατακτήσεων, τότε ὁ τοιοῦτος θὰ χαρακτηρίζηται ὡς ῥυπαρὸς καὶ ἀκάθαρτος ἄνθρωπος, καὶ θὰ στιγματίζηται ὡς τοιοῦτος καὶ θὰ ἀποκλείηται ὡς ὁ

λεπρός. Ἐν ᾧ σήμερον θαυμάζεται καὶ ἐγκωμιάζεται ὁ ὑλικὸς πλοῦτος, τότε θὰ τιμᾶται καὶ ἀναγνωρίζηται ὁ πνευματικός. Καί, διὰ νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τῶν γενικωτέρων τοῦ ἔθνους συμφερόντων, ἐν ᾧ σήμερον ἡ πολιτικὴ συναλλαγὴ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐν λόγοις κατακραυγὴν, διευθύνει μέγα μέρος τῶν κοινῶν πραγμάτων πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀτομικῶν συμφερόντων, τότε θὰ θεωρῆται καὶ καταδιώκηται ὡς τὸ μέγιστον καὶ σοβαρώτατον τῶν ἐγκλημάτων. Οὕτω δὲ ἰδιωτικὸς καὶ κοινωνικὸς βίος καὶ πολιτικὴ δρᾶσις θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν κανονικήν των τροχιάν, εὐημερία δὲ καὶ εὐνομία καὶ πραγματικὴ ἀλληλεγγύη θὰ ἐπικρατήσουν.

Ἰδοὺ πῶς τὸ νέον ἔτος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ὄντως εὐτυχές. Ἀλλὰ πάντα τὰ εἰρημένα εἶναι θεωρία, ἥτις θὰ παραμείνῃ ξηρὰ καὶ ἄγονος, μέχρις ὅτου τεθῇ εἰς ἐφαρμογήν· τὴν δὲ ἐφαρμογὴν οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ἕτερον, ἀλλ᾽ ἕκαστος δύναται νὰ τὴν ἐπιβάλῃ εἰς ἑαυτόν· εἶναι δὲ καιρὸς νὰ γείνῃ τοῦτο ἀπὸ τοῦδε. «Ἀρκετὸς εἶναι εἰς ἡμᾶς ὁ παρελθὼν καιρὸς τοῦ βίου, ὅτε ἐπράξαμεν τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν, περιπατήσαντες ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοποσίαις, κώμοις, συμποσίοις καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις», λέγει ὁ ἀπόστολος Πέτρος (Α΄. δ΄. 3). Ἐκ τῆς τοιαύτης πορείας οὐδεὶς ἀπεκόμισεν ὠφέλειάν τινα, ἀλλὰ πάντες ζημίαν διά τε ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Ἂς τεθῇ ἐπὶ τέλους τέρμα εἰς τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἂς ἀρχίσῃ νέα ζωή—ζωὴ σωφροσύνης καὶ ὑπακοῆς εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Πᾶς δέ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἤδη ἀρχίσει ἡ τοιαύτη ζωή, ἂς ἐνστερνισθῇ τὴν ὡραίαν ἐκείνην ἀρχήν, ἣν ἠκολούθει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις λέγει: «Τὰ μὲν ὀπίσω λησμονῶν, εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τρέχω πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιππ. γ΄. 13, 14).

Λέγεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης κατά τινα τῶν ἀποστολικῶν αὐτοῦ περιοδειῶν παρετήρησε νεανίαν τινὰ μὲ πρόσωπον λίαν ἐκφραστικόν, τὸν ὁποῖον ὡδήγησε νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ κατόπιν συνέστησεν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ποιμένος τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης. Μετὰ πάροδον χρόνου ὁ ἀπόστολος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, μεταξὺ δὲ ἄλλων ἐνεθυμήθη τὸν νεανίαν ἐκεῖνον καὶ ἠρώτησε τὸν ποιμένα περὶ αὐτοῦ, σφόδρα δὲ ἐλυπήθη μαθὼν ὅτι, ἀφ᾽ οὗ ἐπί τινα χρόνον ὁ νέος ἔζησε ζωὴν Χριστιανικήν, περιπεσὼν εἰς κακὴν συναναστροφὴν κατέστη ὀκνηρὸς καὶ μέθυσος, τέλος δὲ συνήγαγε περὶ ἑαυτὸν πονηρούς τινας νέους καὶ συνεκρότησε συμμορίαν ληστρικήν, αὐτὸς γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῆς. Ὁ ἀπόστολος ἠρώτησε ποῦ εὑρίσκετο ἡ συμμορία αὕτη, ὁ δὲ ποιμὴν ἔδειξε τὸ ἀπέναντι ὄρος. Εὐθὺς ἐκεῖνος παρὰ τὸ γῆράς του ἀρχίζει τὴν πορείαν πρὸς τὸ ὄρος, καὶ ἀνερχόμενος ἐμπίπτει εἰς χεῖρας τῶν ληστῶν. «Φέρετέ με πρὸς τὸν ἀρχηγόν σας», λέγει ὁ Ἰωάννης· τοῦτο δὲ ἦτο ὅπερ κατ᾽ αὐτὸν ἔμελλον νὰ πράξωσιν.

Ἀλλ᾽ ὅτε ὁ ἀρχηγὸς εἶδε τὸν Ἀπόστολον πλησιάζοντα, ἔρρηξε κραυγὴν καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. «Τέκνον μου», κράζει κατόπιν του ὁ Ἀπόστολος, «διατὶ φεύγεις ἐνώπιον τοῦ πατρός σου ἀόπλου καὶ γέροντος; Μὴ φοβοῦ· ὑπάρχει εἰσέτι ἐλπὶς σωτηρίας διὰ σέ. Πίστευσόν με, ὁ Χριστὸς μὲ ἀπέστειλε διὰ σέ!» Ὁ νέος ἐστάθη

καὶ ἤρχισε νὰ τρέμῃ καὶ νὰ κλαίῃ πικρῶς. Ὁ Ἰωάννης προτρέπει αὐτὸν εἰς μετάνοιαν καὶ παραλαμβάνων ἐπαναφέρει πρὸς τοὺς ἀδελφούς· ἔμεινε δὲ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἕως οὗ ἐπείσθη ὅτι ὁ ἀποστάτης ἐκεῖνος υἱὸς ὄντως ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ οὐρανίου Πατρός. Ἐνταῦθα κεῖται ἄλλη πηγὴ εὐτυχίας καὶ χαρᾶς. Τὸ νὰ ὁδηγήσῃ τις ψυχὴν πεπλανημένην εἰς τὸν Σωτῆρα· τὸ νὰ ἐπαναφέρῃ τις ἀδελφὸν ψυχρανθέντα πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν πρώτην ἀγάπην. Ἐὰν εἰς τοῦτο ἀσχοληθῇ ἐνθέρμως καὶ μετὰ ζήλου ἕκαστος ἀγαθὸς Χριστιανός, τὸ νέον ἔτος θὰ ἦναι δι' αὐτὸν ὄντως εὐτυχὲς καὶ μακάριον.

Ξ. Π. Μόσχου

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΟΡΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«**Ἕως πότε ;**»
(Ἀββακοὺμ α'.2 β'.6 τέλος).

Τὸ ἐδάφιον ἡμῶν εἶναι εἰλημμένον, ὡς βλέπετε, ἀπὸ τὸ μικρὸν προφητικὸν βιβλίον τοῦ Ἀββακούμ. Τίς ἦτο ὁ Ἀββακοὺμ δὲν γνωρίζομεν. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἦτο προφήτης, προφητεύσας ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰς μίαν ἐποχήν, καθ' ἣν μεγάλα γεγονότα ἐξετυλίσσοντο πέριξ καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους. Ἡ ἐποχὴ ἦτο λίαν κρίσιμος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους τούτου. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ προφήτης ἔγραψε τὴν σύντομον πραγματείαν του ὀλίγον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Χαλδαίων ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς κατὰ τὸ 600 περίπου π. Χρ. Αἱ νίκαι τῶν Χαλδαίων εἰς τὰς συγκρούσεις των πρὸς τοὺς περιοίκους λαοὺς δὲν ἀφῆκαν κανένα Ἰσραηλίτην ἀσυγκίνητον· οὔτε συνεπῶς καὶ τὸν Ἀββακούμ. Τοὐναντίον μάλιστα, συνεκίνησαν ὅλους τοὺς διανοουμένους, ὅλους τοὺς πονοῦντας τὴν πατρίδα των, ὅλους τοὺς συνειθίσαντας νὰ ἐξετάζουν ἑκάστην ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν αἰωνίων καὶ ἀναλλοιώτων ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἠθικῶν νόμων. Πάντας τούτους συνολικῶς καὶ ἕνα ἕκαστον χωριστὰ τὰ ἀνησυχαστικὰ γεγονότα παρώρμησαν ν' ἀναθεωρήσουν τὰς βάσεις τῆς ἀτομικῆς, τῆς οἰκογενειακῆς, τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐν γένει τῆς κοινωνικῆς των ζωῆς.

*Ἐὰν τὸν ζηλωτὴν θρησκευτικὸν ἄνδρα συνδυάσωμεν μὲ τὸν εἰλικρινῆ πατριώτην πολιτικόν, θὰ ἔχωμεν ἀμέσως ἐνώπιον ἡμῶν τὸν Ἀββακούμ, κράζοντα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς βαρυαλγούσης καρδίας του : «**Ἕως πότε**, Κύριε, θέλω κράζει, καὶ δὲν θέλεις εἰσακούει ; θέλω βοᾷ πρὸς σέ, Ἀδικία! καὶ δὲν θέλεις σώζει ; . . . **ἕως πότε** ;»*

Αἱ συμφοραί, αἱ θλίψεις, αἱ καταστροφαί, αἱ ἐρημώσεις, οἱ θάνατοι τῶν ἀθῴων καὶ αἱ αἰχμαλωσίαι τῶν ἐνόχων, αἱ ἀσθένειαι τῶν ἀτόμων, αἱ παρακμαὶ καὶ καταρρεύσεις τῶν ἐθνῶν, πρέπει ν' ἀποδίδωνται εἰς μίαν πολὺ γνωστήν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην αἰτίαν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν **ἁμαρτίαν**, *τουτέστι, παράβασιν τῶν γρα-*

πτῶν καὶ ἀγράφων νόμων τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία αὕτη πρὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν κινδύνων δὲν μεγαλοποιεῖται φανταστικῶς, ἀλλὰ παρίσταται πρὸ τῶν ὀμμάτων μας μὲ τὴν στυγνὴν αὐτῆς πραγματικότητα. Ἡ πραγματικότης αὕτη, τὴν ὁποίαν ἔβλεπεν ὁ ἄγνωστος οὗτος πολιτικοθρησκευτικὸς ἀνήρ, ὁ Ἀββακούμ, τὸν ἀναγκάζει ν' ἀνακράζῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων : «**ἕως πότε** ;» δηλαδή : «Πόσον καιρὸν ἀκόμη, μέχρι τίνος ὁρίου, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπικράτησις τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἁμαρτίας ; Μέχρι τίνος ὁρίου, Θεέ, ἕως πότε θὰ ὑπομένῃς, θὰ μακροθυμῇς ; Πότε, τέλος πάντων, θὰ κλείσῃ αὐτὴ ἡ σελίς, διὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἄλλη, τῆς ἐκδικήσεως, τῆς τιμωρίας, τῆς καταδίκης ; Ποῖον εἶναι, Θεέ, τὸ ὅριόν Σου, τί τὸ μέτρον Σου ;» Ἂς ἐξετάσωμεν ἐγγύτερον τὸ θέμα μας.

Α΄. Ἔχει ὅρια καὶ μέτρα ὁ Θεός ;

Ἡ αἰτία, περὶ τῆς ὁποίας ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω — ἡ ἁμαρτία — ἐξαναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ ζητῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ὅριά Του, διὰ νὰ τελειώσουν ἅπαξ διὰ παντὸς ὅλα τὰ κακὰ καὶ ὅλα τὰ βάσανα, τὰ ὁποῖα περιεκύκλωσαν πανταχόθεν τὸν ἄνθρωπον. Ἡ κακία διὰ τῆς προόδου της ἐξετόπισε τελείως, ὄχι μόνον οὐσιαστικῶς ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς, πᾶσαν ἔννοιαν εἰλικρινείας, πίστεως, καθαρότητος, δικαιοσύνης. Ἔφθασεν ὁ κόσμος — καὶ ὄχι ὁ ἄθρησκος κόσμος, ἀλλ' ὁ θρησκευόμενος — τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθὼς καὶ τῆς σημερινῆς, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καταπτώσεως, ὥστε νὰ διεγείρῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὀλίγων, τῶν ἐλαχίστων (μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο καὶ ὁ Ἀββακούμ), μίαν ἀπελπισίαν, μίαν ἀγωνίαν, τὴν ὁποίαν μόνον μία ἐνεργὸς ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ θὰ ἔφερεν εἰς κάποιον ὑποφερτὸν τέλος. «Ἕως πότε», λέγει, «θὰ κράζω ἐγώ, ἀδικία, καὶ Σὺ δὲν θὰ ἐνεργῇ ; Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ χρονικὸν ὅριόν Σου ; εἰπέ μοι, Θεέ, διὰ νὰ ἡσυχάσω». Πάντως ὁ Θεὸς θὰ ἔχῃ χρονικὰ ὅρια. Καὶ τὰ ὅρια ταῦτα καὶ τὰ μέτρα του δὲν εἶναι καθὼς ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα εἴμεθα ἡμεῖς συνειθισμένοι. Τὰ ἰδικά μας εἶναι ὑλικά, συγκεκριμμένα· τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅλα πνευματικά, ὅλα ἠθικά. Ὁ Θεὸς δὲν μετρεῖ τὰς ἀποστάσεις οὔτε μὲ τὸν πῆχυν, οὔτε μὲ τὸ χιλιόμετρον, οὔτε μὲ τὰ μίλια. Μετρεῖ τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς αἰωνίους καὶ ἀμεταβλήτους νόμους, τοὺς ὁποίους ἔθεσεν Αὐτὸς καὶ τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ τὴν ἐκτέλεσιν. Δυνατὸν σήμερον νὰ ὑβρίζηται τὸ ὄνομά Του, νὰ καταπατῆται ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ καθαρότης καὶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ ἡ πίστις Του· δυνατὸν τώρα ἡ κλοπή, ἡ ἀπάτη, ἡ πλάνη, ὁ φθόνος, ὁ φόνος, τὰ μίση, αἱ ἔριδες, αἱ πανουργίαι καὶ τὰ ἄλλα κακουργήματα νὰ πληθύνωνται. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ταῦτα νὰ ἐξακολουθήσουν ἐπ' ἄπειρον· τὰ ὅρια τοῦ Θεοῦ θὰ τεθοῦν εἰς ἐνέργειαν, ὅταν Ἐκεῖνος ἀποφασίσῃ, καὶ τὰ μέτρα Του θὰ ἁπλωθοῦν καὶ ἡ πλάστιγξ Του θὰ κινηθῇ διὰ νὰ σταθμίσῃ, νὰ μετρήσῃ καὶ νὰ χωρίσῃ τὸ τέλος ἑνὸς ἑκάστου ἀνθρώπου.

Ὁ Ψαλμῳδὸς εἰς τὸν ογ΄. Ψαλμὸν μᾶς ἀναφέρει ἓν τοπικὸν ὅριον, μᾶς ὁμιλεῖ περὶ ἑνὸς **ἑωσοῦ**, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐρωτήσεως **ἕως πότε ;** «Ἐμοῦ δὲ οἱ πόδες σχεδὸν ἐκλονίσθησαν· παρ' ὀλίγον ὠλίσθησαν τὰ βήματά μου . . . . ἑωσοῦ εἰσ-

ελθὼν εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ, ἐνόησα τὰ τέλη αὐτῶν.» Τὰ πνευματικὰ ὅρια καὶ τὰ πνευματικὰ μέτρα τοῦ Θεοῦ μόνον ἐντὸς τοῦ ἁγιαστηρίου τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζονται μὲ ὅλην των τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβολήν.

Β'. Ποῖα εἶναι τὰ ὅρια τοῦ Θεοῦ;

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἔθεσαν ἕν χρονικὸν ὅριον χαρακτῆρος μᾶλλον τοπικοῦ. Ὑπάρχουν ἄλλα μέτρα καὶ ἄλλα ὅρια μὴ τοπικά;

*α') Ἕν τοιοῦτον ὅριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐπεμβαίνει καὶ τελειώνει ἅπαξ διὰ παντὸς οἱονδήποτε ζήτημα, εἶναι **ἡ ἐξάντλησις τῶν ἀνθρωπίνων μέσων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν**. Ποσάκις εἰς τὴν πεῖράν μας ἐπενέβη ὁ Θεὸς τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλα τὰ μέσα μας καὶ ὅλαι αἱ προσπάθειαί μας εἶχαν ἀποδειχθῆ ἀνωφελεῖς! Τὸ μέτρον τοῦτο ἐφηρμόσθη πολλάκις, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅλους τοὺς αἰῶνας, οἱ ὁποῖοι διέρρευσαν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις ὅτι «τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς θὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως», μέχρι τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ὑποσχέσεως ταύτης εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅταν ἐνθυμηθῇ κανεὶς ὅλους ἐκείνους τοὺς εὐσεβεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπερίμενον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν καὶ ἔσβυσαν μὲ τὴν ἀναμονὴν ταύτην, ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος τὸν χαρακτῆρα καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀποθάρρυνσιν.*

*Ὅταν δὲ ἐξετάσῃ τις διατί ἐβράδυνε τόσον ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως παρουσιάζεται πρὸ αὐτοῦ ἡ μεγάλη ἀλήθεια ὅτι ἡ Φιλοσοφία δοκιμασθεῖσα ἀπέτυχεν, ἡ αὐστηρὰ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία δοκιμασθεῖσα ἀπέτυχεν, ὁ τυπικὸς Ἰουδαϊσμὸς δοκιμασθεὶς καὶ οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ σταματήσῃ τὴν πρόοδον τοῦ κακοῦ ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ηὔξησεν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὁ Παῦλος ν' ἀνακράζῃ, ὄχι πλέον «ἕως πότε;» ἀλλά: «**Ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἐγώ!**» Εὐτυχῶς τὸ χρονικὸν ὅριον εἶχε λήξει καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος ἀπήντα ἀμέσως: «**Εὐχαριστῶ εἰς τὸν Θεὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.**» Ἔληξεν ἡ μία περίοδος καὶ ἤρχισεν ἡ ἄλλη—ἡ οἰκονομία τῆς Χάριτος.*

*β') Ἄλλο τοιοῦτον ὅριον εἶναι **ἡ πλήρωσις τοῦ ποτηρίου τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ**. Τὸ ὅριον τοῦτο εἶναι διάφορον τοῦ προηγουμένου κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνο μὲν εἶναι ὅριον **Σωτηρίας**, τοῦτο δὲ ὅριον **Τιμωρίας**. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅριον Ἀγάπης, τὸ δεύτερον ὅριον Δικαιοσύνης,—μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ Θεῷ εἶναι πάντοτε συνδυασμένα καὶ οὔτε δυνάμεθά ποτε νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἓν χωρὶς τοῦ ἄλλου. Τὴν περὶ τούτου βεβαίωσιν δὲν μᾶς δίδει μόνον ἡ ἱστορία ἑνὸς λαοῦ, τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, ἀλλ' ἡ ἱστορία πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς· διότι ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς καὶ τῆς Ἱστορίας· τιμωρὸς τῶν ἀτόμων ἢ λαῶν, οἵτινες παραβαίνουν τοὺς γραπτοὺς καὶ ἀγράφους, ἀλλ' ἀμεταβλήτους νόμους Αὐτοῦ, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἀτομική, οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ὅρια ταῦτα ἔχουν χαρακτῆρα γενικόν· ὑπάρχει ἓν τρίτον ὅριον καὶ μέτρον ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὸ ἄτομον. Τοῦτο εἶναι:*

γ') **Ἡ στιγμὴ τῆς μετανοίας τοῦ ἀνθρώπου.** «Ἕως πότε;» ἐρωτᾷ ὁ Προφήτης· «Ἑωσοῦ λήξουν τὰ μέσα καὶ τὰ ὅριά σου, ἄνθρωπε», ἀπαντᾷ ὁ Θεός. «Ἕως πότε;» ἐρωτᾷ πάλιν ὁ Προφήτης. «Ἑωσοῦ πληρωθῇ τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς Μου», ἀπαντᾷ ὁ Θεός. «Ἕως πότε;» ἐρωτᾷ τρίτην φορὰν ὁ Προφήτης. «Ἑωσοῦ μετανοήσουν οἱ ἄνθρωποι», ἀπαντᾷ ὁ Θεός.

Ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ὅρια, εἶναι ἀπεριόριστος. Ὁ Θεὸς ἀναμένει τὸν ἄνθρωπον νὰ μετανοήσῃ, νὰ ἐπιστραφῇ, νὰ δεχθῇ τὴν ἐν Χριστῷ προσφερομένην εἰς αὐτὸν σωτηρίαν. Ἀλλὰ πόσον παρεξηγήθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ εὐεργετικὸν αὐτὸ χρονικὸν ὅριον τοῦ Θεοῦ! Τινὲς ἐξέλαβον αὐτὸ ὡς ἀδυναμίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀντὶ νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἐνέργειαν τῶν μέτρων τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μετανοίας των, ἐσκληρύνθησαν περισσότερον καὶ ἐπεδόθησαν ἀκορέστως εἰς τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀκολασίας των, ἑωσοῦ κατεποντίσθησαν τελείως. Ὄχι, ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι οὔτε βραδύτης οὔτε ἀδυναμία· εἶναι ἁπλούστατα ἐκδήλωσις τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι καρδία πλήρης ἀγάπης, ἐπιθυμοῦσα ζωηρῶς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁσονδήποτε μεγάλου. «Ἐπιστρέψατε, ἐπιστρέψατε . . . . . διατὶ νὰ ἀποθάνητε;» «Ἔλθετε πρός Με **πάντες** οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ Ἐγὼ θέλω σᾶς ἀναπαύσει». «Μετανοήσατε λοιπὸν καὶ ἐπιστρέψατε, διὰ νὰ ἐξαλειφθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι σας», διὰ ν' ἀνοίξῃ διὰ σᾶς ἡ νέα περίοδος τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἁγίας, τῆς ζωῆς κατὰ Χριστόν.

δ') **Πᾶσα ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ** κατὰ τὰ χρονικά Του ὅρια **εἶναι στενῶς συνδεδεμένη πρὸς ὡρισμένας ἀποφάσεις τοῦ ἀνθρώπου.** Εἶναι θαυμαστόν, ἀληθῶς, ὅτι ὁ Θεὸς προσλαμβάνει ὡς συνεργάτην του τὸν ἄνθρωπον, ὄχι μόνον ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπογυμνωθεὶς τελείως τοῦ ἐγώ του ἀφίνεται ὁλοκλήρως εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος, ζῶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, καλεῖται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν θέλησίν του πρὸς ἀποδοχὴν τῆς προσφερομένης εἰς αὐτὸν σωτηρίας. Ναί, τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐνεργοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς θελήσεώς του, ὥστε **νὰ θέλῃ νὰ δεχθῇ** τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ. Πάντως **πρέπει νὰ θελήσῃ** ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνει τὴν θέλησίν του ταύτην, ὅλα τὰ εὐεργετικὰ ὅρια καὶ μέτρα τοῦ Θεοῦ τίθενται εἰς ἐνέργειαν διὰ νὰ μεταβάλουν τὸν ροῦν καὶ τὴν φορὰν τῆς ζωῆς τοῦ τέως ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου. Μόνον ὅταν συγκατατεθῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστόν, ν' ἀποδεχθῇ Αὐτόν, τότε κενοῦται τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ καὶ πληροῦται ἀγάπης καὶ ἐλέους—ἄρχεται ἡ σωτήριος ἐνέργεια τῆς χάριτος, καὶ ὁ πρὶν ἁμαρτωλός, ὁ ἀκόλαστος, βλάσφημος, φαῦλος, ψεύστης, χαρτοπαίκτης, κλέπτης, φονεύς, πονηρός, πανοῦργος, διώκτης, μεταβάλλεται εἰς σωφρονοῦντα ἄνθρωπον, ὅπως ὁ δαιμονιζόμενος τῶν Γαδαρηνῶν καὶ ὁ διώκτης Σαῦλος καὶ ἑκατομμύρια ἄλλων πιστῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρώπινον ἀρίθμησιν.

«Ἕως πότε;» ἐρωτᾷ, ὅπως πάλαι ὁ Προφήτης, καὶ σήμερον ὁ εὐσεβὴς καὶ πιστὸς ὑπηρέτης τοῦ Χριστοῦ. «Ἑωσοῦ», ἀπαντᾷ ὁ Χριστός, «μετανοήσῃ ὁ ἁμαρτωλός, ἁγνισθῇ ὁ ἀκάθαρτος, ἁγιασθῇ ὁ ἐναγὴς καὶ ρυπαρός· **ἑωσοῦ** ἀνοιχθῶσιν

οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ τυφλοῦ, καὶ τὰ ὦτα τοῦ κωφοῦ, καὶ ἡ καρδία τοῦ πεπωρωμένου, διὰ νὰ εἰσέλθῃ τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου.» **«Ἕωσοῦ,»** *λέγει ὁ Πατὴρ ὁ Θεός, «μορφωθῇ ὁ Χριστὸς εἰς πᾶσαν καρδίαν·* **ἕωσοῦ** *ἀποκαλυφθῇ ὁ Υἱὸς εἰς πᾶσαν ψυχήν.» Ἕως τότε θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ αὐτὴ κατάστασις, ἕως τότε ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψις καὶ τὰ δάκρυα καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ Ἀββακοὺμ καὶ τῶν πιστῶν πάσης ἐποχῆς θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἀνέρχωνται ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ.*

Ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἀκούοντας σήμερον τὸν λόγον ἐξαρτᾶται νὰ ἐπέμβῃ ἀμέσως ὁ Θεὸς καὶ νὰ εἴπῃ **«Ἕως ἐδῶ.»** *Εἴθε διὰ πάντας τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰς γραμμὰς ταύτας νὰ ἔχῃ λήξει τὸ χρονικὸν ὅριον τοῦ πόνου καὶ νὰ ἔχῃ ἀρχίσει τὸ χρονικὸν ὅριον τῆς χαρᾶς, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας! Ἀμήν.*

Π. Γ. Λ.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

(Συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Τὸ Σχίσμα μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς προηγούμενον κεφάλαιον ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ἀξιώσεως τοῦ Πάπα Ρώμης, ὡς διαδόχου δῆθεν τοῦ Πέτρου, «κορυφαίου» τῶν Ἀποστόλων, τοῦ νὰ κατέχῃ τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων οὐ μόνον τῆς Δύσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ εἴδομεν πῶς διὰ σταθερᾶς, ἑνιαίας καὶ τολμηρᾶς πολιτικῆς οἱ Πάπαι ἀπὸ τοῦ 5ου μέχρι τοῦ 10ου αἰῶνος κατώρθωσαν οὐ μόνον νὰ καταστήσουν τὸν Παπισμὸν ἀνεξάρτητον τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ νὰ θέσουν αὐτὸν ὑπεράνω τῆς ἐξουσίας ταύτης.

Αἱ περὶ πρωτείων ἀξιώσεις τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, μετά τινας ἀρχικὰς ἀντιστάσεις τῶν ἐπισκόπων Γαλλίας καὶ Ἀφρικῆς, ἐγένοντο μὲν βαθμηδὸν δεκταὶ ἐν τῇ Δύσει, καθότι ἡ ἐκκλησία Ρώμης ἦτο ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει ἐκκλησία, ἡ ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅμως ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀπαρεγκλίτως ἀπεκρούσθη ἡ ἀξίωσις αὕτη. Οὕτω δὲ βαθμηδὸν διεκρίθη ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία εἰς Δυτικήν, ἥτις γενικῶς διετέλει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπιβολὴν τοῦ Παπισμοῦ, καὶ εἰς Ἀνατολικήν, περιλαμβάνουσαν τὰς ἐν τῇ Ἑῴα ἐκκλησίας, αἵτινες δὲν ἀνεγνώριζον τὴν κυριαρχίαν ταύτην ἀλλ' ἠξίουν τὴν ἰσοτιμίαν τῶν τεσσάρων Πατριαρχείων (Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας,) πρὸς τὴν Ἐπισκοπὴν Ρώμης. Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη μέχρι τοῦ 9ου αἰῶνος ἦτο φύσεως μᾶλλον διοικητικῆς, ἡ

δὲ καθόλου Ἐκκλησία ἐθεωρεῖτο ὡς μία καὶ ἀδιαίρετος, ἂν καὶ εἶχον ὡσαύτως ἀναπτυχθῆ σὺν τῷ χρόνῳ οὐκ ὀλίγαι διαφοραὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ λατρείᾳ μεταξὺ Ἀναταλῆς καὶ Δύσεως. Οὕτω λ. χ. ἀπὸ τοῦ 6ου αἰῶνος ἤρχισε νὰ διδάσκηται ἐν τῇ Δύσει ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγ. Πνεύματος **καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ** (filioque), ἥτις ἀπεκρούετο ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὡσαύτως ἐν τῇ Δύσει ὡς πρὸς τὴν **ἀναγέννησιν** τοῦ ἀνθρώπου ἐπεκράτησε κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ διδασκαλία τοῦ Αὐγουστίνου, ὅτι δηλ. ἡ Θεία χάρις ἐνεργεῖ τὴν ἀναγέννησιν κατ' ἀπόλυτον προορισμὸν ἄνευ ἐλευθέρας ἐκλογῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ἐδιδάσκετο θεωρία μεσάζουσα μεταξὺ Αὐγουστινισμοῦ καὶ Πελαγιανισμοῦ, ἀναγνωρίζουσα μὲν τὴν ἀνάγκην τῆς Θείας χάριτος πρὸς ἀναγέννησιν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, παραδεχομένη ὅμως καὶ τὴν διὰ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου σύμπραξιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας του. Ὡσαύτως εἰς τὴν λατρείαν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀνεπτύχθησαν διαφοραί τινες, ἐν γένει δὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ὅλη διοίκησις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐμορφώθη κατὰ τύπον μοναρχικόν, ὑπὸ τὴν ἑνιαίαν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα, τῆς δὲ Ἀνατολικῆς κατὰ τύπον ὀλιγαρχικόν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν τεσσάρων Πατριαρχείων. Ἐξ ἄλλου δὲ διέφερον τὰ δύο ἐκκλησιαστικὰ συστήματα καὶ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰς πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μὲν Πάπαι, ὡς ἐλέχθη, βαθμηδὸν ἀπετίναξαν τὴν κυριαρχίαν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ ἐπέβαλον εἰς ταύτην τὴν ἑαυτῶν κυριαρχίαν, οἱ δὲ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἔμενον ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος.

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς διαφορὰς ταύτας, ἡ ἑνότης τῶν δύο κλάδων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν διερρήχθη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Ἐπῆλθον μὲν διακοπαί τινες τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μεταξὺ Πάπα καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὡς λ. χ. κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἐξ ἀφορμῆς τῶν Μονοφυσιτικῶν ἐρίδων καὶ κατὰ τὸν 7ον ἐπὶ τῶν Μονοθελητικῶν· αὗται ὅμως ἦσαν πρόσκαιροι καὶ παροδικαί. Μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ 9ου αἰῶνος ἐπῆλθεν ἡ ὁριστικὴ ρῆξις μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν***. Καὶ ἡ ρῆξις αὕτη, ἥτις ἔκτοτε διαρκεῖ, προῆλθεν ἐκ τῆς ἀλαζόνος προσπαθείας τοῦ Παπισμοῦ, ὅπως ὡς ἀνωτάτη τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κορυφὴ ρυθμίζῃ τὰ τῆς διοικήσεως τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καθ' ὃν τρόπον πρὸ πολλοῦ ἐρρύθμιζε τὰ τῶν Δυτικῶν.

Ἀφορμὴν πρὸς τὴν ρῆξιν ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Γ'. καθαίρεσις τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως Ἰγνατίου καὶ ὁ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ διορισμὸς τοῦ ***Φωτίου*** (868). Ὁ Ἰγνάτιος, ἀνὴρ ζηλωτὴς καὶ αὐστηρῶν ἠθῶν ἀλλὰ τραχὺς τοὺς τρόπους, ἤλεγξε δριμύτατα τὸν Βάρδαν, θεῖον τοῦ αὐτοκράτορος, διὰ τὴν ἔκλυτον καὶ ἀνήθικον αὐτοῦ ζωήν. Διὸ ἀπεφασίσθη ἡ καθαίρεσίς του καὶ ἐξελέγη ἀντ' αὐτοῦ Πατριάρχης ὁ Φώτιος, ὁ σοφώτατος ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου, ἂν καὶ ἁπλοῦ λαϊκοῦ, ἐπεκυρώθη διὰ βοῆς ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἰδίου, καθότι ἐσέβετο πολὺ τὸν Ἰγνάτιον,

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ περὶ τὸν Ἰγνάτιον ἐξηκολούθουν νὰ ἀντιπράττουν κατὰ τοῦ νέου Πατριάρχου, ἐθεωρήθη καλὸν νὰ συγκληθῇ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἥτις νὰ λύσῃ τοῦτο καὶ διάφορα ἄλλα ζητήματα.

Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην (859) προσεκλήθη νὰ μετάσχῃ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, ὅστις ἔτυχε νὰ ἦναι Νικόλαος ὁ Α΄. εἷς ἐκ τῶν δραστηριωτέρων καὶ ἱκανωτέρων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ Παπικοῦ θρόνου. Οὗτος, ἀντὶ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν συγκληθεῖσαν Σύνοδον, ἔπεμψε δύο Ἰταλοὺς ἐπισκόπους εἰς Κων)πολιν, ὅπως ἐνεργήσουν ἀνάκρισιν ἐπὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ἰγνατίου, διὰ ἐπιστολῆς του δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐμέμφθη αὐτὸν διότι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του ἐγένετο ἡ καθαίρεσις τοῦ Ἰγνατίου καὶ ἡ χειροτονία καὶ ἡ ἀνάρρησις τοῦ Φωτίου ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς Πατριάρχην. Οἱ δύο ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα, φθάσαντες εἰς Κων)πολιν, παρέστησαν εἰς σύνοδον (861) ἐκ 300 ἐπισκόπων συγκροτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φωτίου, ἥτις καθήρεσεν ἐκ νέου τὸν Ἰγνάτιον. Τὴν σύνοδον ταύτην δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ ὁ Πάπας Νικόλαος, ἀλλὰ συνεκάλεσεν ἐν Ρώμῃ ἄλλην σύνοδον (863), ἥτις ἐτιμώρησε διὰ καθαιρέσεως τοὺς δύο εἰς Κων)πολιν ἀπεσταλμένους, ὡς μὴ ἐκπληρώσαντες πιστῶς τὴν ἀποστολήν των, καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς κανονικόν Πατριάρχην τὸν Ἰγνάτιον, κηρύξασα τὸν Φώτιον καὶ πάντας τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ χειροτονηθέντας κληρικοὺς ἐκπτώτους. Τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὸ σχῖσμα.

Εἰς τὴν διάστασιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν συνέτεινε καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Πάπα εἰς τὴν νεοσύστατον ἐκκλησίαν τῶν Βουλγάρων, ἥτις εἶχεν ἱδρυθῇ, ὡς εἴδομεν, διὰ τῶν ἱεραποστολικῶν μόχθων τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης Ἑλλήνων μοναχῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Ὁ Βούλγαρος ἡγεμὼν Βόγορις, θέλων νὰ διατηρήσῃ τὴν πολιτικήν του ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, ἐζήτησε νὰ συνάψῃ ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις μὲ τὸν Πάπαν· οὗτος ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ εἰς Βουλγαρίαν λατίνους ἱεραποστόλους, οἵτινες μετέβαλον ὁλόκληρον τὴν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικὴν τάξιν κατὰ τὸν Δυτικὸν τύπον, ἐξεδίωξαν τοὺς Ὀρθοδόξους ἱερεῖς καὶ εἰσήγαγον ὅλας τὰς ἰδιαιτέρας διδασκαλίας καὶ συνηθείας τῆς Δύσεως.

Ἡ ἐχθρικὴ αὕτη ἐπέμβασις τοῦ Πάπα εἰς πνευματικὸν ἀγρὸν καλλιεργηθέντα ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνήκοντα εἰς αὐτὴν φυσικῶς, ἔρριψεν ἔλαιον ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ὁ Φώτιος τότε (867) συνεκάλεσε τοὺς πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς εἰς γενικὴν σύνοδον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τακτοποίησιν τῆς διαφορᾶς. Χίλιοι περίπου ἱεράρχαι καὶ κληρικοὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην καὶ κατέληξαν εἰς τὴν καταδίκην καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Πάπα καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ κοινωνούντων. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἀπέθανεν ὁ Πάπας Νικόλαος. Ἀλλὰ συγχρόνως σχεδὸν ἀνῆλθε τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ***Βασίλειος ὁ Μακεδών***, ὅστις κατεβίβασε τὸν Φώτιον τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος καὶ ἐπανέφερε τὸν Ἰγνάτιον, συνάμα δὲ ἠκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων)πόλει Συνόδου καὶ ἐπανέλαβε τὰς μετὰ τῆς Ρώμης σχέσεις. Ὁ διάδοχος τοῦ Πάπα Νικολάου Ἀδριανὸς ὁ Β΄. τότε συνεκρότησεν ἐν Ρώμῃ σύνοδον (868) παρουσίᾳ τῶν ἀπεσταλμένων

τοῦ Ἕλληνος Αὐτοκράτορος, ἥτις κατέκρινε τὸν Φώτιον καὶ ὑπεσχέθη χάριν εἰς τοὺς μετανοοῦντας ὀπαδούς του. Κατ' ἀπαίτησιν δὲ τοῦ Πάπα συνεκροτήθη τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν Κων)πόλει νέα Σύνοδος, παρουσίᾳ καὶ ἀπεσταλμένων τοῦ Πάπα, τὴν ὁποίαν ἡ Δ. Ἐκκλησία θεωρεῖ ὡς *Η'. Οἰκουμενικήν*. Ἡ σύνοδος αὕτη, εἰς ἣν ἐλάχιστοι σχετικῶς ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβον μέρος, οὐ μόνον κατέκρινεν ἐκ νέου τὸν Φώτιον, ἀλλὰ καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Πάπαν ὡς ἀνώτερον καὶ αὐτῶν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀποφάσεις ἦσαν τόσον ἀντίθετοι πρὸς τὸ γενικὸν φρόνημα τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ὥστε μετὰ τὸ τέλος τῆς συνόδου ἐξεδόθη διωρθωμένον τὸ κείμενον τῶν ἀποφάσεών της, ἵνα μὴ ἐξεγερθῇ ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολή. Ἀκόμη καὶ ὁ Βασίλειος καὶ αὐτὸς ὁ Ἰγνάτιος ἀπεδειλίασαν ἀπέναντι τῶν ἀποφάσεων τούτων. Ὅταν δὲ συγχρόνως οἱ Βούλγαροι, ὡριμώτερον σκεφθέντες, ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Δυτικοὺς κατηχητάς των, ὁ Ἀδριανὸς πλήρης ὀργῆς ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπειλῶν αὐτὸν δι' ἀφορισμοῦ. Ὁ Βασίλειος ὅμως οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχήν, ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 877 ἀπέθανεν ὁ Ἰγνάτιος, ἀνεβίβασεν ἐκ νέου τὸν Φώτιον εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα. Ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ Φωτίου ἦτο νὰ συγκαλέσῃ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ τρεῖς πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ αὐτὸς ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η'. ἔπεμψαν ἀντιπροσώπους. Ἡ Σύνοδος αὕτη ἐδικαίωσε διὰ βοῆς τὸν Φώτιον, κατέκρινε τὴν σύνοδον τοῦ 869 ὡς ψευδῆ καὶ παράνομον, καὶ ἠπείλησε δι' ἀφορισμοῦ πάντα, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως[1]. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα ὑπέγραψαν πάντα ταῦτα χωρὶς ἀντίρρησιν, διότι ὁ Πάπας Ἰωάννης συνεφώνει· μάλιστα ἀνεγνώσθη καὶ ἐπιστολή του ἀποκηρύττουσα τὸ «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.» Ἐζήτει δὲ μόνον νὰ τοῦ παραχωρηθῇ ἐπισήμως ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία. Ἀλλ' ἡ Σύνοδος ἀπεφάνθη ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνῆκε μᾶλλον εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Τοῦτο ἐξώργισε τὸν Πάπαν, ὥστε ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξαπέλυσεν ἐκ Ρώμης ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Φωτίου καὶ τῆς εἰρημένης Συνόδου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἀνατολὴ δὲν ὑπεχώρησεν, ἐπῆλθε τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ὑφίσταται μέχρι σήμερον.

Πᾶσαι αἱ μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου γενόμεναι προσπάθειαι, ὅπως ἀνανεωθῇ ἡ μεταξὺ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία ἀπέτυχον. Τοὐναντίον, εἰς τὰς ἤδη ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν δογματικάς, κανονικὰς καὶ τελετουργικὰς διαφορὰς (filioque, χρίσμα, νηστείας, ἀγαμίαν κλήρου, χρῆσιν πνικτῶν καὶ αἵματος, κτλ.) προσετέθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ νέα διαφορὰ ἐπὶ τῆς χρήσεως ἀζύμου ἄρτου ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ. Ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος τῷ 1053 κατέκρινε τοὺς Δυτικοὺς ὡς μιμουμένους τοὺς Ἑβραίους καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς «Ἀζυμίτας». Πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς διαφορᾶς ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος προέτεινεν εἰς τὸν Πάπαν συνδιάσκεψιν ἐν Κων)πόλει. Ὁ Πάπας ἔστειλε τὸν Καρδινάλιον Οὔμβερτον ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλης ἀντιπροσωπείας, μὲ προτάσεις συμβιβαστικάς. Ἀλλ' ὁ Πατρι-

1) Τοῦτο ἦτο ῥάπισμα κατὰ τῆς Παπικῆς προσθήκης «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» (filioque) εἰς τὸ περὶ Ἁγ. Πνεύματος ἄρθρον.

άρχης καὶ ὁ λαὸς Κων)πόλεως ἠρνήθησαν οἱανδήποτε ὑποχώρησιν καὶ οἱ Παπικοὶ ἀπεσταλμένοι ἀνεχώρησαν, ἀφοῦ πρῶτον κατέθεσαν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγ. Σοφίας ἔγγραφον ἀφορισμὸν (17 Ἰουλίου 1054). Τότε ὁ Πατριάρχης καὶ αὐτὸς ἀφώρισε τὸν Πάπαν καὶ τὸ σχίσμα ἐγένετο πλῆρες.

Ἀπόπειραι διάφοροι ἄρσεως τοῦ σχίσματος ἐγένοντο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν **Σταυροφοριῶν**, ἀλλ' ἀπέτυχον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ ἀνενδότου ἑκατέρωθεν πείσματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς βαρβάρου καὶ ληστρικῆς συμπεριφορᾶς τῶν Σταυροφόρων ἐν τῇ Ἀνατολῇ πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους κατοίκους καὶ τὸν Ὀρθόδοξον κλῆρον. Κατὰ τὴν ἑξηκονταετίαν περίπου, καθ' ἣν οἱ Λατῖνοι εἶχον ἐκδιώξει τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἐκ Κων)πόλεως (1204—1261), οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες, ἐγκατασταθέντες εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, ἐπανειλημμένως ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Πάπα περὶ συμφιλιώσεως, ἀλλ' αὗται εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν, καθ' ὅτι ὁ Πάπας στερεοτύπως ἀπῄτει τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα, ὅτε ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐπάλαιε τὸν ὕστατον αὐτῆς ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, ἐγένοντο τελευταῖαί τινες προσπάθειαι ἑκατέρωθεν ἐκ μέρους μεμονωμένων θεολόγων καὶ αὐτοκρατόρων, πλὴν εἰς μάτην. Τόσον ἦτο τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ καὶ κλήρου τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ὥστε ὅταν ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, Κωνσταντῖνος ὁ ΙΒ'., ἵνα σώσῃ τὸ κράτος διὰ τῆς βοηθείας τῆς Δυτικῆς Χριστιανωσύνης, ἐζήτησε τὴν ἕνωσιν καὶ μετεκάλεσεν εἰς Κων)πολιν ἀπεσταλμένους τοῦ Πάπα, οἵτινες ἐτέλεσαν λειτουργίαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐξερράγη στάσις ἐν τῇ πόλει· πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι κληρικοί, οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν λειτουργίαν ἐκείνην ἀφωρίσθησαν, ὁ δὲ ναὸς ἐγκαινιάσθη ἐκ νέου ὡς βεβηλωθεὶς ὑπὸ τῶν Λατίνων! (ἀκολουθεῖ).

ΥΠΟΥΛΟΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΛΑΝΗΣ

«*Οἱ Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν*».

ΣΤ'.

Οἱ αὐτοκαλούμενοι «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν», εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν συγγράμματα καὶ δημοσιεύματα, ***ἀρνοῦνται*** τὸ μεταξὺ Χριστιανῶν γενικῶς παραδεδεγμένον δόγμα, ***ὅτι ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀποστάτας ἐν τῇ κολάσει, βασανίζων αὐτοὺς αἰωνίως***. Τὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου φυλλάδιά των ἐπιγράφονται: «Τί λέγουν αἱ Γραφαὶ περὶ κολάσεως.»— «Ὁ μισθὸς τῆς ἁμαρτίας εἶναι θάνατος, ὄχι αἰώνιοι βάσανοι,» κ.τ.λ. Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δοξασιῶν των, θεωρητικῶς μὲν στηρίζονται ἐπὶ μιᾶς ***μονομεροῦς ἀληθείας***, ὅτι ***ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη*** καὶ ὡς ἀγάπη δὲν δύναται νὰ αἰσθάνηται εὐχαρίστησιν εἰς μίαν ἀτελεύτητον τιμωρίαν· πρακτικῶς δέ, χωρὶς ποσῶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψει τὴν

γενικὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς, προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν μεμονωμένα τινὰ χωρία τῆς Γραφῆς ὁμιλοῦντα περὶ κολάσεως, ᾅδου, θανάτου, κτλ., ἀποδίδοντες ἄλλοτε μὲν κυριολεκτικὴν καθαρῶς σημασίαν εἰς τὰς λέξεις ταύτας, ἄλλοτε δὲ εὐρύνοντες ἢ στενεύοντες τὴν κυριολεξίαν ἢ συνεκδοχὴν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη—αὕτη εἶναι ἀλήθεια ἀναντίρρητος. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη αὕτη τοῦ Θεοῦ, πότε, ποῦ καὶ πῶς ἀπεγύμνωσε τὸν Θεὸν ἀπὸ μίαν ἄλλην Του ἰδιότητα ἀχωρίστως συνδεομένην μὲ τὴν ἀγάπην,—ἐννοῶ τὴν **δικαιοσύνην**; «Διότι δίκαιος ὢν ὁ Κύριος, ἀγαπᾷ δικαιοσύνην» (Ψαλμ. ια' 7). «Δίκαιος καὶ εὐθὺς εἶναι αὐτός» (Λευτ. λβ' 4). «Ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ κρίσις εἶναι ἡ βάσις τοῦ θρόνου σου» (Ψαλμ. πθ'. 14, πρβλ. Ἱερ. ν'. 7). «Μὴ γένοιτο ποτὲ εἰς σέ! Ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν δὲν θέλει κάμει κρίσιν;» (Γεν. ιθ'. 25). Ἐδῶ τὸ **κρίνων** καὶ **κρίσις** σημαίνουν **δικαιοσύνην ἐνεργόν.** «Διὰ νὰ ἦναι αὐτὸς δίκαιος, καὶ νὰ δικαιώνῃ τὸν πιστεύοντα εἰς τὸν Ἰησοῦν» (Ρωμ. γ'. 25). Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἔχουν γνῶσιν τῆς Ἁγ. Γραφῆς, λησμονοῦν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὅταν ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ, ὅταν ὁμιλοῦν περὶ δικαιοσύνης. Παράδειγμα ἔστω τὸ **περὶ ἐξοντώσεως δόγμα των**, τὸ ὁποῖον στηρίζουν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ αὐστηρότητος τοῦ Θεοῦ, λησμονοῦντες τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ. Παρουσιάζονται εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι μηδεμίαν γνῶσιν περὶ τῆς Γραφῆς ἔχουν, ὡς εὐαίσθητοι, εὐαισθητότεροι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποκηρύττουν Γραφικὰ χωρία τόσον σαφῶς καὶ τόσον κατηγορηματικῶς ὁμιλοῦντα περὶ τιμωρίας καὶ βασάνων τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀνόμων.

Κόλασις, βάσανοι, κτλ. Αἱ λέξεις αὗται προξενοῦν τόσην ἀπέχθειαν εἰς τοὺς «Σπουδαστὰς» τούτους, ὥστε τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι θὰ ἐθυσίαζον ὅ,τι δήποτε, ἐὰν ἦτο δυνατὸν διὰ τῆς θυσίας των ταύτης νὰ ἐξοβελίσουν τὰς λέξεις ταύτας ἀπὸ τὰ ἱερὰ κείμενα. Ἀτυχῶς δι' αὐτοὺς καὶ εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, αἱ λέξεις ὑπάρχουν καὶ θὰ μένουν· οὐδεμία δὲ αὐθαιρεσία, ἐκ μέρους ὀλίγων ἢ πολλῶν, δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τὰς λέξεις αὐτὰς ἀπὸ τὰς Γραφάς. Ἐπειδὴ δὲ βλέπουν ὅτι ἡ διαγραφὴ τῶν ἀνωτέρω λέξεων εἶναι ἀδύνατος, ἐκτρέπονται εἰς ὕβρεις κατ' ἐκείνων, οἵτινες δέχονται τὰ ἱερὰ κείμενα ὡς ἔχουν καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν των. Ἰδοὺ τὰ κείμενα:

«Καὶ θέλουσιν ἀπέλθει οὗτοι μὲν εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. κε'. 46). «Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ . . . . . ἐνῷ ἦτο ἐν βασάνοις» (Λουκ. ις'. 23, 28). «Καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων». «Καὶ θέλουσι βασανίζεσθαι ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» (Ἀποκ. ιδ'. 11, κ'. 10).

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁμιλεῖ λίαν σαφῶς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων, χωρὶς νὰ μᾶς δίδῃ πουθενὰ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὰ ἐν οὐρανοῖς εἶναι πράγματα ὑλικά, μὲ τὰ ὁποῖα εἴμεθα συνοικειωμένοι. Τουναντίον, ὅ,τι περιγράφεται εἰς τὴν θείαν ἀποκάλυψιν εἶναι μία συγκατάβασις, διὰ τῆς ὁποίας ἡ μετὰ θάνατον κατάστασις, εὐτυχὴς ἢ δυστυχής, παριστάνεται δι' εἰκόνων καὶ ἐκφράσεων εἰλημμένων ἐκ τῆς καθημερινῆς ἡμῶν ζωῆς, διὰ νὰ ἦναι σαφέστεραι αἱ ἀλήθειαι αὗται. Οὐδεὶς σήμε-

ρον παραδέχεται τὴν μεσαιωνικὴν **πίσσαν** καὶ τὰ **βράζοντα καζάνια** τῆς κολάσεως, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ ρίπτωνται οἱ παράνομοι καὶ ἁμαρτωλοί. Δὲν τὰ παραδέχεται, ὄχι διότι τὰ ἀπορρίπτουν οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν», ἀλλὰ διότι δὲν δύναται ἡ πεφωτισμένη Χριστιανικὴ διάνοια νὰ θεωρῇ τὴν αἰωνιότητα ὡς ζωὴν διατελοῦσαν ὑπὸ τὰς αὐτὰς ὑλικὰς συνθήκας, ὑφ᾽ ἅς καὶ ἡ παροῦσα. Αἱ βάσανοι τῆς ἀΰλου ψυχῆς δὲν δύνανται ποτὲ νὰ ἦναι πῦρ ὑλικόν. Ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς πεφωτισμένος Χριστιανὸς δύναται ν᾽ ἀρνηθῇ, ὅτι **ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς πρέπει νὰ τιμωρῆται καὶ θὰ τιμωρῆται** αἰωνίως. Ἡ ἔννοια, τὴν ὁποίαν μεταδίδουν εἰς ἡμᾶς αἱ λέξεις **κόλασις** καὶ **βάσανος** ἢ **βασανίζω**, εἶναι ἀκριβῶς αὐτή. Τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πανάγιος Θεὸς θὰ ἔπαυε νὰ τιμωρῇ τοὺς ἁμαρτωλούς, ἢ θὰ ἐθεώρει ὡς ἴσον τὸν δίκαιον πρὸς τὸν ἄδικον, θὰ ἀπηρνεῖτο Ἑαυτόν. Τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐξεμηδένιζε τὸν ἁμαρτωλόν, θὰ προέδιδεν ὁ Θεὸς τὴν ἀδυναμίαν Του νὰ τὸν τιμωρήσῃ. Ἡ Γραφὴ οὐδὲν ἀφῆκεν ἀόριστον. Οἱ μὲν δίκαιοι, λέγει, ἀπέρχονται εἰς **ζωὴν αἰώνιον**, δηλ. συνεχίζουν καὶ πέραν τοῦ τάφου τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἐνεκολπώθησαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ ἀπέρχονται εἰς **κόλασιν αἰώνιον**, δηλ. συνεχίζουν καὶ πέραν τοῦ τάφου τὴν αὐτὴν βασανισμένην ζωήν, τὴν ὁποίαν ἔζησαν ἐπὶ τῆς γῆς. Τί λογικώτερον καὶ τί δικαιότερον τούτου; Διότι ἀποδεικνύεται, καὶ ἐκ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς πείρας, ὅτι ἡ μεγαλειτέρα τιμωρία τοῦ μεθύσου, τοῦ κλέπτου, τοῦ φονέως, τοῦ χαρτοπαίκτου, τοῦ βλασφήμου, τοῦ ἀσελγοῦς, τοῦ ἀσεβοῦς κ.τ.λ. εἶναι ἡ μέθη, ἡ κλοπή, ὁ φόνος, ἡ χαρτοπαιξία, ἡ βλασφημία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ ἀσέβεια· καὶ τοῦτο δὲ ἰδιαιτέρως ἀναφέρεται εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον γ΄. 29: «Ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου ἁμαρτήματος» (κριτικὴ ἔκδοσις). Ἁμάρτημα καὶ τιμωρία (ἐνοχὴ) συνδέονται τόσον ἀναποσπάστως, ὥστε οὐδείς, οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ, δύναται νὰ τὰ χωρίσῃ. Μόνον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ—ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ--εἰς τὸν μετανοοῦντα καὶ πιστεύοντα, **δὲν τὰ χωρίζει** ἀλλὰ τὰ **καταργεῖ τελείως**. Ἑπομένως ὁ ἀμετανόητος ἁμαρτωλός, παρ᾽ ὅλην τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, θὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς ἀμετανοησίας του.

Ἡ ὑπὸ τῶν «Χαραυγιστῶν» διδασκομένη **ἐκμηδένισις τῶν ἀσεβῶν** ἀντιστρατεύεται τελείως πρὸς τὰς Γραφάς. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ρῶσσελλ, πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τοῦ δόγματος τῆς ἐξοντώσεως, καταφεύγουν εἴς τινα χωρία τῶν Ψαλμῶν, οἷον τό, «Οἱ δὲ παραβάται θέλουσιν ὅλως ἐξολοθρευθῇ, τῶν ἀσεβῶν τὸ ἐγκατάλειμμα θέλει ἀποκοπῇ» (Ψαλμ. λς΄. 38). «Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέλει σὲ ἐξολοθρεύσει διαπαντὸς... καὶ θέλει σὲ ἐκριζώσει ἐκ γῆς ζώντων» (Ψαλμ. νβ΄. 5). Καὶ ὅμως εἶναι καὶ εἰς τυφλοὺς δῆλον ὅτι ἡ ἐξαφάνισις αὐτη δὲν εἶναι ἡ **ἀπόλυτος ἀνυπαρξία** ἀλλ᾽ ἡ ἀνυπαρξία ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ζῶντας· οἱ ἀσεβεῖς δὲν θὰ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν ζώντων, δηλ. θὰ ἀποθάνουν ἐνωρίς. Τοῦτο εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν εὐλογίαν τῆς δεκαλόγου (5ης ἐντολῆς): «Διὰ νὰ γείνῃς μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἔξοδ. κ΄. 12)· εὐλογία εἶναι τὸ μακροχρόνιον, τιμωρία εἶναι τὸ ὀλιγοχρόνιον. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἐξεταζόμενον τὸ ζήτημα, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα.

Ὁ ἀσεβής, ὁ ὑλιστής, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀσελγὴς καὶ ἐν γένει ὁ ἁμαρτωλὸς προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι κόλασις καὶ παράδεισος εἶναι ἐδῶ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον. ὅτι ἐδῶ ἀρχίζει καὶ τελειώνει ἡ ζωή· ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος πρὸς τὰ ζῶα· ὅπως δι' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει κόλασις καὶ παράδεισος, οὕτω καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον τοιαῦτα πράγματα δὲν ὑπάρχουν. Εἶναι λίαν περίεργον ὅτι οἱ «Χαραυγισταὶ» ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ ἄπιστοι (οἱ ἄθεοι) ἀφ' ἑτέρου συναντῶνται εἰς τὴν ἐκμηδένισιν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ μὲν «Χαραυγισταὶ» ἐκμηδενίζουν μόνον τοὺς ἀπίστους, οἱ δὲ ἄπιστοι ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Λόγος ὅμως τοῦ Θεοῦ οὐδένα ἀπολύτως ἐκμηδενίζει, ἀλλ' ἐν δικαιοσύνῃ φερόμενος πρὸς πάντας, ὁμιλεῖ περὶ τῆς αἰωνίου μακαριότητος καὶ εὐτυχίας τῶν πιστῶν καὶ περὶ τῆς αἰωνίου τύψεως τῆς συνειδήσεως ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀπέρριψε πάσας τὰς χορηγηθείσας εἰς αὐτὴν εὐκαιρίας πρὸς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν. «Ὅταν δι' ἐλέγχων παιδεύῃς ἄνθρωπον διὰ ἀνομίαν, κατατρώγεις ὡς σκώληξ τὴν ὡραιότητα αὐτοῦ» (Ψαλμ. λθ'. 11). «Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν δὲν τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ δὲν σβέννυται» (Μαρκ. θ'. 44, 46, 48). Ὁ ἀτελεύτητος σκώληξ καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι πῦρ καὶ σκώληξ πραγματικός, διότι εἶναι ἀδύνατον ταῦτα νὰ ὑφίστανται εἰς κόσμον μὴ ὑλικὸν ἀλλὰ πνευματικόν. Ἔπειτα, καὶ κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν Ρωσσελιστῶν, ἐὰν ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ θὰ ῥιφθοῦν ἐντὸς τοῦ πυρὸς τούτου καὶ μεταξὺ τῶν σκωλήκων τούτων διὰ νὰ ἐκμηδενισθοῦν, ἔπρεπε μετ' αὐτῶν νὰ ἐκμηδενισθῇ καὶ ὁ σκώληξ καὶ τὸ πῦρ, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸν μὲν σκώληκα αἰώνιον, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐκμηδενιζόμενον καὶ ἑπομένως κατώτερον καὶ τοῦ σκώληκος.

Ἀλλὰ τὸ κυρίως τρωτὸν μέρος τοῦ δόγματος τούτου τῶν «Χαραυγιστῶν» εἶναι ἡ ἑρμηνεία, τὴν ὁποίαν δίδουν εἰς τὴν λέξιν ***θάνατος***. Τὸν θάνατον ἐκλαμβάνουν ὡς ***ἐξόντωσιν***· ἀλλὰ καὶ μὲ ταύτην τὴν ἑρμηνείαν περιπίπτουν εἰς ἀντιφάσεις. Διότι ἐὰν ὁ θάνατος σημαίνῃ ἐξόντωσιν, πῶς τότε θὰ δοθῇ εὐκαιρία, κατὰ τὴν δοξασίαν των, εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσουν κατὰ τὴν «Χιλιετηρίδα». Ἐὰν ἦναι ἐξόντωσις ὁ θάνατος, τότε λογικῶς καὶ φυσικῶς ***ἀνάστασις δὲν ὑπάρχει***, ἑπομένως ***οὔτε καὶ ἄλλη εὐκαιρία πρὸς μετάνοιαν***. Ἀλλὰ διαπράττουν καὶ ἄλλο μέγα καὶ τρομερὸν σφάλμα ***ἀρνούμενοι καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτήν***· ὄχι μόνον τὴν ἀνάστασιν τῶν ἀνθρώπων ***ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ***. Εἶναι δὲ περίεργον μὲ πόσην τέχνην ἀντικαθιστοῦν τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως διὰ ***«νέας δημιουργίας»***, διὰ νὰ τὴν ἐξοντώσουν καὶ αὐτὴν μετ' ὀλίγον. Ἴσως οἱ ὀπαδοὶ τῆς «Χαραυγῆς» νὰ ἀποκαλέσουν τοῦτο συκοφαντίαν, δι' αὐτὸ ἀναγκάζομαι νὰ φέρω πρὸς μαρτυρίαν τὰ ἴδιά των δημοσιεύματα.

Εἰς τὸν Β'. τόμον τῆς «Χαραυγῆς τῆς Χιλιετηρίδος», κεφ. Ε'. σελίδ. 146 στιχ. 14 ἀναγινώσκομεν :

«Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὑπερφυσικῶς πως μετεκομίσθη ἀπὸ τοῦ μνημείου· διότι ἐὰν ἔμενεν ἐκεῖ, ἤθελεν εἶσθαι ἀνυπέρβλητον κώλυμα διὰ τὴν πίστιν τῶν μαθητῶν, οἵτινες δὲν ἦσαν εἰσέτι δεδιδαγμένοι περὶ πνευματικῶν πραγ-

μάτων—διότι «δὲν ἦτο δεδομένον Πνεῦμα Ἅγιον» (Ἰωάν. ζ'. 39). Οὐδὲν γνωρίζομεν δὲ περὶ αὐτοῦ τί ἀπέγεινεν, εἰμὴ ὅτι δὲν διεφθάρη (Πράξ. β'. 27—31). Πότερον διελύθη εἰς ἀέρια, **ἢ διατηρεῖται εἰσέτι που**......οὐδεὶς γνωρίζει», κτλ. Τί εἴδους πίστις εἶναι αὐτὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνάστασιν, δι' ἐμὲ τοὐλάχιστον εἶναι αἴνιγμα. Ὅ,τι ἐννοῶ ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω φράσεις εἶναι, κατάφωρος καὶ κατηγορηματικὴ ἄρνησις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Γραφὴ τοὺς τεθνεῶτας ὀνομάζει **κεκοιμημένους** μόνον καὶ μόνον λόγῳ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀναστάσεως, ἡ ὁποία κατὰ τὴν Γραφικὴν ἔκθεσιν θὰ λάβῃ χώραν ὡς ἑξῆς: «Αὐτὸς ὁ Κύριος θέλει καταβῆ ἀπ' οὐρανοῦ μὲ κέλευσμα, μὲ φωνὴν ἀρχαγγέλου καὶ μὲ σάλπιγγα Θεοῦ, καὶ οἱ **ἀποθανόντες** ἐν Χριστῷ θέλουσιν **ἀναστηθῆ** πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες», κτλ. (Α'. Θεσσ. δ'. 16). «Θέλομεν μεταμορφωθῆ, ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· διότι θέλει σαλπίσει καὶ οἱ νεκροὶ θέλουσιν ἀναστηθῆ ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεταμορφωθῆ» (Α'. Κορ. ιε'. 51, 52). Αἱ λέξεις **κοιμηθέντες**, **κεκοιμημένοι**, **ἀποθανόντες**, **νεκροὶ** σημαίνουν ἓν καὶ τὸ αὐτό. Θὰ ἀναστηθοῦν οὗτοι, δηλ. τὸ πνεῦμά των θὰ ἑνωθῇ μὲ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχον, τοῦτο δὲ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ θὰ πνευματοποιηθῇ διὰ νὰ δύναται νὰ ζῇ ὑπὸ τὰς πνευματικὰς συνθήκας, ἀκριβῶς ὅπως «οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι» θέλομεν **μεταμορφωθῆ** ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ. Οὐδαμοῦ ἐν τῇ Γραφῇ γίνεται μνεία δευτέρας ἢ νέας πλάσεως. Ἡ μόνη νέα δημιουργία, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀναδημιουργία, ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἄνωθεν γεννήσεως ἢ τῆς κοινῶς καλουμένης **ἀναγεννήσεως**. Ἡ πνευματικὴ δὲ αὕτη ἀναδημιουργία καλεῖται **νέα κτίσις** (Β'. Κορ. ε'. 17, Γαλάτ. ς'. 15). Ὁ θάνατος λοιπὸν **δὲν σημαίνει ἐξόντωσιν ἢ ἐκμηδένισιν** ἀλλὰ μίαν μεταβολὴν καταστάσεως (ζωῆς)· διότι «ἐπιστρέψει τὸ χῶμα εἰς τὴν γῆν, καθὼς ἦτο, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἔδωκεν αὐτό» (Ἐκκλ. ιβ'. 7) Θάνατος εἶναι ἡ διάλυσις τῶν στοιχείων τῶν ἀποτελούντων τὸν ἄνθρωπον. Κατὰ ταῦτα, ὁ **δεύτερος** ἢ **πνευματικὸς θάνατος** εἶναι τελικὴ διάλυσις τῆς σχέσεως τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπιμένων εἰς τὴν ἁμαρτίαν του ἀποθνήσκῃ φυσικὸν θάνατον ἀμετανόητος· τουτ' ἔστιν, ἐπέρχεται τέλειος χωρισμὸς καὶ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ταῦτα εἶναι τὰ πορίσματα, ἅτινα ἐξάγομεν ἐκ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος στερεώνῃ πάντα τὰ τέκνα Του ἐν τῇ πίστει καὶ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ θεμελίου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου οὐδὲ πύλαι ᾅδου θέλουσι κατισχύσει. Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΔΙΑΤΙ ΟΙ ΣΩΖΟΜΕΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΣΟΝ ΟΛΙΓΟΙ;

Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον κεφ. ζ' καὶ ἐδάφια 13 καὶ 14 ἔχομεν:

ΔΥΟ ΠΥΛΑΣ — τὴν στενὴν καὶ τὴν πλατεῖαν. Περὶ τῆς στενῆς ὁ Ἰωάννης Βουνιᾶνος λέγει ὅτι «χωρεῖ μόνον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὄχι ἡ ψυχή, τὸ σῶμα καὶ ἡ ἁμαρτία!» Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πολὺ ὀλίγοι συγκατατίθενται νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἁμαρτίας των.

ΔΥΟ ΟΔΟΥΣ — τὴν εὐρύχωρον καὶ τὴν τεθλιμμένην· ἀλλ' οἱ περισσότεροι προτιμοῦν τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν τῶν διασκεδάσεων καὶ πολυειδῶν εὐχαριστήσεων παρὰ τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς αὐταπαρνήσεως. Ἰδὲ καὶ Μάρκου η' 34, 35.

ΔΥΟ ΤΕΛΗ — τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀπώλειαν. Ἐν ᾧ ἐκεῖνος ὅστις γνωρίζει ἐπακριβῶς τὸ μέλλον, δηλ. ὁ Ἰησοῦς, τόσον σαφῶς ὁμιλεῖ καὶ δεικνύει τὸ τέλος εἰς τὸ ὁποῖον φέρει ἡ μία ὁδὸς καὶ ἡ ἄλλη, εἶναι ἀληθῶς παράδοξον ὅτι πολὺ ὀλίγοι συνετίζονται καὶ ἐκλέγουν τὴν ζωήν· τὸ μέγα πλῆθος προχωρεῖ τυφλῶς πρὸς τὸν ὄλεθρον.

ΔΥΟ ΤΑΞΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ — τοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς ὀλίγους. Τὰ δύο τρίτα τῆς ἀνθρωπότητος οὐδέποτε ἤκουσαν περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· ἐκ τῶν λοιπῶν μόνον μικρὸν σχετικῶς μέρος συναποτελεῖ τοὺς καλουμένους Χριστιανοὺς πάσης ἀποχρώσεως· ἐκ τούτων δὲ πάλιν ἂν ἀναζητήσῃς ἐκείνους, οἵτινες ἀληθῶς ἀνεγεννήθησαν δι' Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἤδη ζοῦν πράγματι διὰ τὸν Χριστόν, θὰ εὕρῃς ὅτι εἶναι σχετικῶς πολὺ ὀλίγοι· διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ ὁμολογῇ τις ἑαυτὸν ὡς ὀπαδὸν τοῦ Χριστοῦ· τὸ ἀληθὲς κριτήριον εἶναι ἂν ἐκτελῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· διότι ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν πᾶς ὁ λέγων πρὸς Αὐτὸν «Κύριε, Κύριε», ἀλλ' ὁ πράττων τὸ θέλημα τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς Του (Ματθ. ζ' 21). Ὄχι, ὅπως λέγουν τινές, «νὰ κάμω ὅ,τι δύναμαι» ἀλλὰ ἀπόλυτος ὑπακοὴ εἰς τὸν Θεὸν ἐπιβάλλεται.

ΕΣΚΕΦΘΗΣ ποτέ, φίλε ἀναγνῶστα, πόσον τρομερὸν θὰ ἦναι νὰ ἀποκλεισθῇς ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Δὲν προτιμᾷς μᾶλλον νὰ εὑρεθῇς μεταξὺ τῶν ὀλίγων, οἵτινες θὰ εἰσέλθουν ἐκεῖ, παρὰ μεταξὺ τῶν πολλῶν, οἵτινες θὰ ἀποκλεισθοῦν; Καὶ διὰ τί νὰ ἀπολεσθῇ κἀνείς, ἀφ' οὗ πᾶς ὅστις πιστεύει, δηλ. ἐμπιστεύεται, εἰς τὸν Ἰησοῦν, σώζεται; Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, ἀντὶ νὰ καταφύγουν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καταφεύγουν εἰς παντὸς εἴδους καταφύγια τοῦ ψεύδους, οἷον εἰς τὴν ἠθικήν των, ἢ εἰς τὰ διάφορα ἀνθρώπινα θρησκεύματα, ἢ εἰς θρησκευτικὰς συνηθείας καὶ τύπους ἐξωτερικούς, ἢ εἰς τὸν ὑλικὸν πλοῦτον ἢ εἰς οἱανδήποτε ἀνθρωπίνην ἐπινόησιν· ἄλλοι δὲ ἐπιδίδονται εἰς τὰς διασκεδάσεις, ὡς ἐὰν τοῦτο ἀπετέλει τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς, πωλοῦντες τὰς ψυχάς των διὰ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς στιγμῆς, «φιλήδονοι μᾶλλον παρὰ φιλόθεοι» (Β'. Τιμ. γ' 4). Ὁποία τρομερὰ ἀφύπνισις ἀναμένει πάντους τοὺς τοιούτους! διότι, ὡς ἔλεγεν εὐσεβής τις κυρία, «λέγουν πολλοὶ ὅτι ***πρέπει*** νὰ διασκεδάζῃ τις καλῶς· ἀλλ' εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν

ἐγὼ δὲν εὑρίσκω αὐτὸ τὸ «πρέπει», ἀλλ' εὑρίσκω ἓν ἄλλο «πρέπει»: «Διότι **πρέπει** πάντες νὰ φανερωθῶμεν ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ» (Β'. Κορινθ. ε'. 10). Πάντα τὰ λοιπὰ εἰς τί θὰ χρησιμεύσουν τότε, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχήν;

«Ἀλλά,» λέγει τις, «ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅτι ὀλίγοι μόνον θὰ σωθῶσιν». Εἰς ἀπάντησιν λέγομεν ὅτι ἡ πνευματικὴ ὅρασις τοῦ τοιούτου εἶναι ἀμβλεῖα. Δοκίμασον, ἀγαπητέ, νὰ ὁμιλήσῃς πρός τινα περὶ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἕκαστος δεχθῇ αὐτὸν ἀτομικῶς ὡς Σωτῆρά του, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ἢ θὰ σὲ περιγελάσῃ ὁ ἀκούων ὡς πολὺ ἁπλοῦν καὶ ἀπηρχαιωμένον ἄνθρωπον, ἢ θὰ δυσαρεστηθῇ καὶ θὰ ἀναχωρήσῃ ἢ ἴσως καὶ θὰ σὲ ἐξυβρίσῃ ὅτι οὕτως ὁμιλῶν ἐπιδιώκεις μυστηριώδεις τινὰς σκοπούς.

Οἱ πλεῖστοι ἀπορρίπτουσι τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ βασίζονται εἰς τὴν ἠθικήν των, εἰς τὰς ἀρετάς των, εἰς τὴν δικαιοσύνην των· δὲν βλέπουν ὅτι ἡ ἰδική των δικαιοσύνη δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀπαιτεῖ ἀπόλυτον καὶ πλήρη ἀνελλιπῆ ὑπακοήν. Ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «ἐάν τις δὲν γεννηθῇ **ἄνωθεν**, δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»· καὶ βεβαίως δὲν θὰ ὡμίλει οὕτως, ἐὰν ἡ ἠθική, ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη ἦτο ἀρκετὴ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὔτε θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀποθάνῃ Αὐτὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

Ὀλίγοι εἶναι οἱ εὑρίσκοντες ζωήν, διότι ὀλίγοι ζητοῦσιν Αὐτὸν **ὡς ἁμαρτωλοί**· καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γείνῃ τις μέγας ἁμαρτωλός, διὰ νὰ ἔχῃ ἀνάγκην Σωτῆρος· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἄνθρωπος ὅτι **εἶναι** ἁμαρτωλός

Ὦ φίλε, μὴ τρέφῃς ματαίας ἐλπίδας. Ἐὰν δὲν ἦσαι σεσωσμένος, σπεῦσον πρὸς τὸν Σωτῆρα **τώρα**. Δὲν γνωρίζεις ἂν δὲν εἶναι αὕτη ἡ τελευταία πρόσκλησις, ἥν σοι στέλλει ὁ Θεός. Προτίμησον νὰ ἦσαι μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἀλλὰ σωζομένων, παρὰ μεταξὺ τῶν πολλῶν, οἵτινες βαίνουν πρὸς τὴν ἀπώλειαν.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ) Ξ. Π. Μ.

Ο ΙΟΡΔΑΝΗΣ

Εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιόμετρα ὑπολογίζεται, ὡς ἔγγιστα, τὸ μῆκος τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, ὅστις κυλίει τὰ κύματά του ἐντὸς οὐχὶ κοιλάδος, ἀλλὰ μᾶλλον σχισμῆς ἐδάφους, καθιζημένου ἐνταῦθα ὅσον εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τῆς γῆς.

Ἀπὸ τὸ ὑψίπεδον τοῦ Τέλλ-ἐλ-Καντί, εἰς τὴν ῥίζαν μιᾶς μελίας καὶ μιᾶς φηγοῦ, αἵτινες ἐκτείνουν τοὺς γιγαντώδεις των κλώνους, ἀπὸ ἔδαφος ὑψηλὸν 165 μέτρων, ἀναβλύζει τὸ διαυγὲς ὕδωρ ἑνὸς ῥύακος 10 μέτρων πλάτους· ἡ πηγὴ αὕτη, ἥτις λέγεται ἡ Κρήνη τοῦ Δάν, εἶναι ἡ ἀφετηρία καὶ γενέτειρα τοῦ Ἰορδάνου, τοῦ Ἰουδαϊκοῦ «Γιαρτάν», ὅπερ σημαίνει «ὁ καταβαίνων».

Καὶ ὅμως, μετὰ μικρὰν διαδρομήν, τὸ διαυγὲς αὐτὸ ὕδωρ μολύνεται ἀπὸ πηγὰς

δηλητηριώδεις καὶ θανατηφόρους, ἡ δὲ ὡραιότης τῆς πρώτης του ἐκροῆς μεταβάλλεται εἰς δηλητήριον.

Ὁ ποταμὸς ὁλονὲν καταβαίνει, τείνων νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· πράγματι δέ, εἰς τὴν πρώτην λίμνην τὴν ὁποίαν συναντᾷ, τὴν Οὐδέχ, μόλις κατὰ δύο μέτρα ἡ κοίτη του εἶναι ὑψηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἔπειτα ἀρχίζει τὸ ἕλος τὸ θανατογόνον, καλυπτόμενον ἀπὸ εἶδος συμπαγοῦς παπύρου. Ταῦτα εἶναι τὰ ὕδατα τοῦ Μερώμ, ἅτινα ἀναφέρει ἡ Π. Διαθήκη, τῶν ὁποίων αἱ δηλητηριώδεις ἀναθυμιάσεις καλύπτουν ἔκτασιν μεγαλητέραν τῶν 40 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων.

Καὶ διὰ μέσου τῆς φρικαλέας ταύτης χοάνης τοῦ θανάτου ὁ ἱερὸς ποταμὸς ἐξακολουθεῖ τὴν κάθοδόν του, ἵνα μετ᾽ ὀλίγον φθάσῃ εἰς τὸ δεύτερον ὑδατοστάσιόν του, τὴν πενταπλασίας περίπου ἐκτάσεως λεκάνην τῆς Τιβεριάδος θαλάσσης (175 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων ἐκτάσεως), τὴν πολυώνυμον καὶ παράδοξον λίμνην τῆς Γενισαρέτ, τὴν λεγομένην καὶ θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἢ θάλασσαν τοῦ Κιννερέθ, τὴν Μπάχρ-Ταμπαρία τῶν συγχρόνων Ἀράβων.

Βαθυτέραν ταύτης κοιλάδα δὲν ἔχει ἡ γῆ· εἰς βάθος 208 μέτρων κάτω τῆς θαλάσσης, κοιμᾶται ἡ λίμνη Γεννησαρέτ, ἔχουσα μέγιστον ἰδικόν της βάθος 250 μέτρων! Εἶναι πιθανὴ ἐνταῦθα ἡ ὑπόθεσις ὅτι, εἰς ἐποχὴν ἴσως ἄγνωστον, ἡ μικροσκοπικὴ αὐτὴ Μεσόγειος συνεκοινώνει πρὸς τὴν μεγάλην μητέρα της, παρ᾽ ἧς ἐδανείσθη τότε τὴν ὑφάλμηρον γεῦσιν τῶν ὑδάτων της. Μήπως ἐκεῖθεν τοῦ Καρμήλου τὸ ἔδαφος δὲν καταβαίνει πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Φοινίκης, ἢ μὴ δὲν εἶναι ἐπαρκὴς ἀπόδειξις τούτου αἱ στοιβάδες τῶν θαλασσίων χαλίκων, αἵτινες εὑρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Τιβεριάδος λίμνης;

Ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς λίμνης ταύτης ὀγκοῦται ὁ ποταμός. Ἐξερχόμενος αὐτῆς δὲν εἶναι πλέον ὁ ρύαξ τῆς Κρήνης τοῦ Δάν. Ἔχει πλάτος 25 μέχρι 30 μέτρων καὶ προχωρεῖ βραδέως ἐξελισσόμενος μεταξὺ καλαμώνων καὶ συστάδων μυρίκης· τὸν ἤρεμον δρόμον του μόνον ἓν ἢ δύο ρεύματα διακόπτουν εἰς τὰ βάθη τῆς ἐρήμου κοιλάδος τοῦ Γώρ, τὴν ὁποίαν φλέγει ὁ ἥλιος τῆς Συρίας, συγκεντρῶν εἰς αὐτήν, ὡς εἰς φακὸν τὰς ἀκτῖνάς του καὶ ἀναπτύσσων ἐκεῖ θερμοκρασίαν μέχρι 43 βαθμῶν.

Ἀπ᾽ ἐδῶ ἄρχεται τὸ ἔργον τῆς ἐξατμίσεως καὶ ἐξομοιοῦται ὁ τόπος πρὸς τὴν φλέγουσαν Ἀφρικήν, τὸ ζωϊκὸν καὶ τὸ φυτικὸν βασίλειον προσλαμβάνουν ἐδῶ ὄψιν ἐν πολλοῖς ἀφρικανικήν.

Ἐδῶ ὁ «Μέγας Ἀρδευτὴς» τῶν Ἀράβων, (ὁ Χεριάτ-ἐλ-Κεμπίρ), ὁ Ἰορδάνης ἀπορροφᾷ δαψιλέως τοὺς ἑκατέρωθεν προστρέχοντας εἰς τὴν κοίτην του ρύακας, καὶ μὲ ἐκροὴν 30—69 κυβικῶν μέτρων ὕδατος κατὰ δευτερόλεπτον προχωρεῖ πρὸς νότον. Νομίζει κανεὶς ὅτι σπεύδει νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἱερὰν Λεκάνην, ὅπου ἐβαπτίσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου! Ἀντὶ δὲ νὰ προσφέρῃ τὰ νάματά του πρὸς ἐξυγίανσιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ Γώρ, παραλαμβάνει καὶ ὅσα ἐξ αὐτοῦ ρέουν ὕδατα τῶν καταιγίδων καὶ φεύγει μετ᾽ αὐτῶν πρὸς νότον, διὰ μέσου θαυμασίας χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν πλεῖστα Ρωμαϊκὰ ἐρείπια ὑπάρχουν, καὶ κάτω λαμπρῶν ὁριζόντων

τοὺς ὁποίους συνεσκότασαν ἄλλοτε αἱ πύριναι ἐκρήξεις τῶν ὀρέων τοῦ Χαουρὰν καὶ τοῦ Σαφᾶ, ἅτινα ἤδη ἔχουν σβεσθῆ ὅπως ἐσβέσθη καὶ ἡ δόξα τῆς χώρας.

Ἀλλ' εἰς τὸν ῥοῦν του ὁ ποταμὸς συναντᾷ τώρα τὴν μᾶλλον περιβόητον καὶ μᾶλλον παράδοξον λεκάνην τῶν ὑδάτων τῆς ὑφηλίου, τὴν θάλασσαν τοῦ Θανάτου, τὴν **Νεκρὰν Θάλασσαν**, τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις διαρκῶς ἐλαττοῦται, ἵνα ἴσως ἐπαληθεύσῃ τὸ ὄνομά της· ἐπὶ τοῦ παρόντος διατηρεῖ ἀκόμη ἐπιφάνειαν 926 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἂν ἐκόπτετο ἢ ἂν ὑφίστατο καθίζησιν ἡ ψαμμογρανιτοπαγὴς ὀφρύς, ἥτις τὴν χωρίζει ἀπὸ τὸν μυχὸν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ἔχουσα ὕψος 632 μέτρων, τὰ ὕδατα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης θὰ ἠνώνοντο μὲ τὸ κῦμα τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.

Ἡ θάλασσα τοῦ Λώτ, ἡ Μπάχρ-Λὼτ τῶν συγχρόνων Ἀράβων, ἔχει μῆκος 75 χιλιομέτρων καὶ πλάτος 10—15 χιλιομέτρων καὶ ἁπλώνει τὰ βαρέα της ὕδατα ἐπὶ ἐδάφους κατὰ 186 μέτρα χαμηλοτέρου τῆς Τιβεριάδος λίμνης καὶ κατὰ 394 χαμηλοτέρου τῆς Μεσογείου θαλάσσης!... Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ ῥωγμή τις εἰς τὴν παράλιον Συρίαν, ἡ Μεσόγειος θάλασσα θὰ εἰσήρχετο καὶ θὰ κατέκλυζε τὴν Ἔρημον καὶ τὴν Ἱερὰν Γῆν, σκεπάζουσα τὰ κρητιδοπαγῆ καὶ τιτανοπαγῆ γαιοστρώματα τῆς Παλαιστίνης.

Λευκάζει ἀπαστράπτον ὑπὸ τὸν φλέγοντα ἥλιον τὸ πέριξ ἔδαφος. Ἀλλὰ τὰ ἀντικρὺ ἤρεμα τοῦ Μωὰβ ὑψώματα προβάλλουν τὰ στέρνα αὐτῶν ἐρυθρομέλανα ἢ αἱματόχροα, στέρνα ἐκ βασάλτου καὶ πορφυρίτου κατεσκευασμένα· παρα πέρα ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ὑπενθυμίζει τὴν ἐξ αὐτῆς ἐντύπωσιν τοῦ Μωϋσέως, ὅταν εἶδε κενὴν καὶ ἀχανῆ τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, καὶ διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φορὰν τὸ ὀξὺ βλέμμα του ἐνεκολπώθη καὶ ἀπεθαύμασε τοὺς ἐξόχους ὁρίζοντας αὐτῆς.

Τριακόσια τριάκοντα μέτρα εἶναι τὸ γενικὸν βάθος τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἐνῷ τὸ μέγιστον φθάνει μέχρι 400 σχεδὸν μέτρων καὶ τὸ ἐλάχιστον, πρὸς νότον, μέχρι 2 μόλις μέτρων. Ἐννέα ὄχθας ἐγκατέλιπε διαδοχικῶς διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ θάλασσα αὕτη, ὄχθας τῶν ὁποίων εἶναι καταφανῆ ἀκόμη τὰ παραλλήλως γύρωθεν διαγραφόμενα χείλη· ἡ δὲ ἐλάττωσις τῶν ὑδάτων ἐπέφερε τὴν ἐπαύξησιν τῆς ἁλμυρότητος αὐτῶν. Ἴσως εἰς χρόνους ἀγνώστους, τὸ κῦμα τῆς Μεσογείου ἔλειχε τὴν ἀνωτάτην στεφάνην τῆς ἄλλοτε ἀκτῆς, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος μὲ τὴν παραλίαν τῆς Ἰόππης.

Ἡ σχεδὸν μέχρι κορεσμοῦ ποσότης ἅλατος, τὴν ὁποίαν περιέχουν τὰ ὕδατα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ὥστε νὰ ἦναι ταῦτα ὑπόπικρα μᾶλλον ἢ ἁλμυρά, ἡ ἄφθονος ἄσφαλτος, ἐκ τῆς ὁποίας πυκνοῦται τὸ ὕδωρ καὶ καθίσταται βαρὺ καὶ ἀδιαπέραστον σχεδόν, συνετέλεσαν πολὺ δικαίως ὅπως δοθῇ εἰς τὴν περίεργον ταύτην νοσογόνον λεκάνην τὸ ὄνομα **Ἀσφαλτῖτις.** Ζωὴ ἐν αὐτῇ δὲν ὑπάρχει· εἰς μάτην θὰ ἀναζητήσητε φυτὰ καὶ ἰχθῦς· οὐδὲν θὰ εὕρητε ἐν αὐτῇ. Ἔρημος πραγματική, ἥτις ἀντὶ νὰ καλύπτηται ὑπὸ ἄμμου, καλύπτεται ὑπὸ ὑδάτων θανατηφόρου ἀναθυμιάσεως.

Οὕτω κατήντησε τὸ «ρέον μέλι καὶ γάλα» βασίλειον τῆς Ἰουδαίας· οὐδὲ ἐν

ἄνθος ποικίλλει πουθενὰ τῆς νεκρώσεως τὴν μονοτονίαν, οὐδὲ μία ζῶσα ὕπαρξις ταράττει τὰ μολύβδινα νάματα τῆς θαλάσσης τοῦ θανάτου, τῆς «κατηραμένης θαλάσσης».

Ἂν ποθῆτε ἐπαλήθευσιν τοῦ «Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων», προχωρήσατε πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Ἰσραήλ, πρὸς τὸν εὐλογημένον Λίβανον, ὅπου αἱ κέδροι πυκνοῦνται εἰς ὑπερφυᾶ φυλλώματα, ὁπόθεν οἱ ῥύακες ῥέουν ἐν δαψιλεῖ ἀφθονίᾳ δικαιοῦντες οὕτω τὴν ἔμπνευσιν τοῦ θεηλάτου Σολομῶντος.

Ἐδῶ τώρα, σιγὴ καὶ νέκρωσις καὶ ἐρήμωσις συμβασιλεύουν. Καὶ τὴν ἐρημίαν ταύτην καὶ τὴν νέκρωσιν καὶ τὴν σιγὴν περιβάλλει λεπτὴ ἀόριστος ὁμίχλη ἱεροῦ μυστηρίου, ζωοποιοῦντος διὰ τῆς ὑπερκοσμίου ἐπιβολῆς του καὶ φονεύοντος διὰ τῆς δηλητηριώδους του ἀποπνοίας... Ἐδῶ ἐγεννήθη, ἐδῶ ἐδίδαξεν, ἐν τῷ ποταμῷ Ἰορδάνῃ ἐβαπτίσθη καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐσταυρώθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὁ Σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος Ἰησοῦς Χριστός!

Μ. Ν. Καΐρης

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ

Ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἱστορικοῦ Φερρέρο.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐκπλήξεων, τὰς ὁποίας μᾶς προητοίμαζον τὰ τελευταῖα ἔτη, ἂς συγκαταλεχθῇ καὶ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ χρυσοῦ. Δὲν ὑπάρχει πλέον χρυσὸς ἐν τῷ κόσμῳ. Τοὐλάχιστον δὲν φαίνεται πουθενά.

Ὑπῆρξαν χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ χρυσὸς ἦτο μία ἀπὸ τὰς λαμπρότητας τοῦ κόσμου. Ἔλαμπεν εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ εἰς τὰ ἔπιπλα, εἰς τὰς εἰκόνας καὶ εἰς τὰ βιβλία, εἰς τὰς τραπέζας τοῦ φαγητοῦ καὶ εἰς τὰς Ἁγίας τῶν ἐκκλησιῶν Τραπέζας, ἐπὶ τῶν σιολῶν τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐπὶ τῶν νυμφικῶν ἀμφιέσεων, ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν βασιλέων, γύρω ἀπὸ τοὺς λαιμοὺς τῶν γυναικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὅπλων τῶν γενναίων. Ἦτο τὸ πλέον πολύτιμον κόσμημα καὶ ὁ διάκονος τοῦ Πλούτου, ὁ μόνος εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύετο ὁ Πλοῦτος μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμούς, βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ προδοθῇ, ἐνῷ τόσον συχνὰ ἐπροδίδετο ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς νόμους τῶν Κρατῶν.

Ἀλλά, ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος, σιγὰ σιγά, ὁ χρυσὸς παρεδόθη εἰς τὴν σκληραγωγίαν, ὡς μετανοημένος ἁμαρτωλός. Ἤρχισε νὰ μισῇ τὴν ὀκνηρίαν, τὴν πολυτέλειαν, τὴν κοσμικὴν ζωήν, ποῦ ἀπὸ τόσων αἰώνων τὸν ἐλάτρευον. Ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὰς ἐπιπλώσεις, ἀπὸ τὰ ὅπλα, ἀπὸ τὰ σκεύη, ἀπὸ τὰ ἐνδύματα, ἀπὸ ὅλα τὰ ἀντικείμενα ποὺ μεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι. Ἔφυγεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ, θέλων νὰ ὑπηρετῇ τὰ συμφέροντα μόνον τῶν ἀνθρώπων. Ἔγινεν ὁ αἰώνιος προσκυνητὴς τοῦ Κέρδους, πλανώμενος συνεχῶς

ἀνὰ τὸν κόσμον. Καὶ ἔζησε μέσα εἰς μικρὰ πουγγιά, ὅπως ὁ Βεδουῖνος εἰς τὰ τσαντήρια του.

Αἱ σύγχρονοι γενεαὶ δὲν τὸν εἶδαν καὶ δὲν τὸν ἐγνώρισαν παρὰ ὡς νόμισμα μόνον, παίζοντα ρόλον ἀναλλοιώτου καὶ ἀκαταλύτου μέτρου τοῦ πλούτου. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸν εἶδον καὶ τὸν ἐγνώρισαν, ἔστω καὶ ὑπὸ τοιαύτην μορφήν. Μέχρι τοῦ 1914 ἄπειρος ἀριθμὸς χρυσῶν νομισμάτων ἐκυκλοφόρει. Σήμερον ὅμως δὲν ἔχει πλέον ἔτσι τὸ πρᾶγμα. Ὁ χρυσός, καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀκόμη νομίσματος, ἐξηφανίσθη σχεδὸν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν κόσμον.

Ὁ χρυσὸς κρέμαται ἀκόμη ἀπὸ τὰ αὐτιὰ τῶν γυναικῶν, περιβάλλει ἀκόμη τὸν λαιμόν των, τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν των καὶ τὰ λεπτά των δάκτυλα. Φανερώνεται ἀκόμη δειλὰ καὶ ντροπαλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, εἰς ἕνα οἱονδήποτε μικροσκοπικὸν ἀντικείμενον, καὶ καταφεύγει — ὡς εἰς ἔσχατον ἄσυλον — εἰς σιαγόνας ἀρρωστημένας. Ἀλλ' ὁ Πλοῦτος, ὁ ὑπερήφανος οὗτος ἄρχων ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀντλεῖ τοῦ λοιποῦ τὴν δύναμίν του μᾶλλον ἀπὸ τὸν τετριμμένον πάπυρον, παρὰ ἀπὸ τὴν αἰωνίαν τοῦ χρυσοῦ λάμψιν. Ὁ κόσμος δὲν θέλει πλέον νὰ λάμπῃ.

Εἰσήκουσαν ἆρά γε οἱ καιροὶ τὰ ρήματα τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἁγίων, οἵτινες ἀπὸ δύο καὶ πλέον χιλιάδων ἐτῶν κατήγγελλον τὸν χρυσὸν ὡς πειρασμὸν μέγαν καὶ διαφθορέα ἀνδρὸς καὶ γυναικός! Ἡ «ἱερὰ φλὸξ τοῦ χρυσοῦ», εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Λατίνος ποιητὴς ἔβλεπε τὴν ἀρχὴν ὅλων τῶν κακῶν, ἔσβυσε πλέον μέσα εἰς τὰς καρδίας;

Κατ' οὐδένα λόγον. Οὐδέποτε ὑπῆρξε τόσος χρυσὸς εἰς τὸν κόσμον, ὅσον σήμερον, ὁπόταν ὁ χρυσὸς εἶναι ἄφαντος. Ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι ἠρκοῦντο νὰ ἀναζητοῦν κοπιωδῶς ἐντὸς τῶν ἄμμων τῶν ποταμῶν τὸν ὀλίγον χρυσόν, ποῦ τὸ ρεῦμα ἀναπέθεσεν ἐκεῖ, κομῖζον αὐτὸν ἀπὸ τὰ ὄρη: ψήγματα ἀσήμαντα ἀπείρου θησαυροῦ κρυμμένου μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς. Σήμερον, ἀνοίγοντες φρέατα καὶ ὀρύττοντες στοάς, τὸν ἀφυπνίζουν καὶ τὸν αἰχμαλωτίζουν εἰς τὰ ὑπόγεια σπήλαια, ὅπου κοιμᾶται ἀπ' ἀρχῆς τῶν αἰώνων.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἐτῶν τοῦ μεγάλου πολέμου ἐξήχθη ἀπὸ τὴν γῆν περισσότερος χρυσός, ἢ καθ' ὅλον τὸν δέκατον ἕβδομον καὶ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα. Ἀλλὰ παράδοξος μοῖρα κτυπᾷ τοῦ λοιποῦ τὸ πολύτιμον τοῦτο μέταλλον. Ἂν καὶ ἐπλάσθη διὰ τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον, μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σκότους εἰς τὸ ἄλλο. Ὁ ἄνθρωπος τὸ ἀναζητεῖ, κατόπιν μυρίων κινδύνων, εἰς τὰ σκοτεινὰ σπήλαια, ὅπου κρύπτεται. Μὲ μυρίους κόπους καὶ μόχθους τὸ φέρει εἰς τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον. Ἀλλά, μόλις τὸ ἐξαγάγῃ, τὸ ἐνταφιάζει καὶ πάλιν εἰς νέα σπήλαια, ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο καὶ μετὰ πολλῆς τέχνης κατασκευασμένα—τὰ ὑπόγεια τῶν Τραπεζῶν—καὶ κανεὶς δὲν τὸν βλέπει πλέον. Ὁ μικρὸς ἀδελφὸς τοῦ ἡλίου καταδικάζεται εἰς αἰώνιον σκότος.

Ὅταν ὁ χρυσὸς ἦτο ὀλίγος, ἔλαμπε πανταχοῦ. Τώρα, ποῦ εἶναι ἄφθονος, χάνεται, κρύπτεται, ὡς νὰ ἐφοβεῖτο τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ φῶς. Τὸ μέταλλον, περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ ποιητής, ὅτι «λάμπει ὡς ἡ φλόξ», εἶναι ὡς νὰ ποθῇ τὴν

μοῖραν τῶν πτηνῶν τοῦ σκότους, τὰ ὁποῖα διώκει τὸ πρωῒ ἡ πρώτη ἀκτὶς τοῦ ἡλίου.

Πῶς συνετελέσθη ἡ παράδοξος αὕτη μεταμόρφωσις; Τί σημαίνει; Ἀπὸ ὅλας τὰς ἀντιφάσεις, ποῦ βλέπει κανεὶς εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, αὕτη ἀξίζει νὰ μελετηθῇ περισσότερον. Ἡ ἐξαφάνισις αὕτη τοῦ χρυσοῦ, ἢ μᾶλλον ὁ θάνατός του — διότι δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ θανάτου — εἶναι ἡ τελευταία πρᾶξις μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλητέρων τραγῳδιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ὁ χρυσὸς μίαν καὶ μόνην ἀρετὴν ἔχει. Δὲν τρέφει, δὲν θερμαίνει, δὲν προφυλάττει οὔτε ἀπὸ τὸ ψῦχος, οὔτε ἀπὸ τὸν καύσωνα. Δὲν ἀνακουφίζει οὐδένα πόνον τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτὸς ἴσως τοῦ πονόδοντου. Δὲν ἱκανοποιεῖ οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Λάμπει ὅμως, ἀκτινοβολεῖ, θαμβώνει. Καὶ ὅπως κάθε τι ποῦ λάμπει, ὁ χρυσὸς ἀρέσκει καὶ ἐνθουσιάζει. Καὶ εἶναι φλὸξ ἡ ὁποία δὲν σβύνει καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ζωογονήσεως.

Τούτου ἕνεκεν, ἐπετέλεσε, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, διπλοῦν ἔργον. Ὑπῆρξε σύμβολον τῆς θεότητος καὶ τῆς τελειότητος, φωτοστέφανος τῆς ἁγιωσύνης, χαρακτηριστικὸν τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἀρχῆς. Ὑπῆρξε δὲ ταὐτοχρόνως καὶ τὸ ἀναλλοίωτον μέτρον τῶν ἀνθρωπίνων συναλλαγῶν, τὸ ἔμβλημα τοῦ πλούτου. Ὑπῆρξε τὸ νόμισμα, καὶ ὑπῆρξεν ἡ πλέον ἐπιβλητικὴ τῶν σπανίων καὶ λαμπρῶν ὑλῶν—πολυτίμων λίθων, μαρμάρων, ταπήτων, γουναρικῶν, δαντελῶν καὶ πορφύρας—αἵτινες ἐξέφραζον εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων πᾶν ὅ,τι ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς μετριότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Τὰ δύο αὐτὰ ἔργα ἦσαν συνδεδεμένα τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο. Ὁ χρυσὸς ἦτο νόμισμα, διότι ἦτο πολύτιμος ὕλη—ἡ κατ' ἐξοχὴν πολύτιμος ὕλη. Καὶ ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν πολύτιμος ὕλη—ἂν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ θρέψῃ, νὰ θερμάνῃ, νὰ ἐνδύσῃ,—διότι ἐσυμβόλιζε τὸ ὑπεράνθρωπον, τὴν θεότητα, τὴν τελειότητα, τὴν ἁγιωσύνην, τὴν ἀρχήν. Διότι οἱ πλούσιοι τὸν ἐσπατάλουν χωρὶς φθόνον ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν, ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, ἐπὶ τῶν ἐπίπλων, ἐπὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν Ἁγίων Τραπεζῶν.

Οὐδεμία ἄλλη ὕλη ὑπῆρξέ ποτε περιβεβλημένη μὲ περισσότερον μυστικοπαθῆ θαυμασμὸν ἀπὸ τὸν χρυσόν. Ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰς συναλλαγὰς τῶν ἐμπόρων, διότι ἦτο τὸ ἔμβλημα τῶν ὑψηλῶν, ἀοράτων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔθετεν ὁ ἄνθρωπος ὑπεράνω ἑαυτοῦ.

Ἐξ ἄλλου οἱ ἄνθρωποι ἐχρύσωναν διὰ τοῦ λόγου, ὅταν δὲν ἠδύναντο νὰ χρυσώσουν διὰ τοῦ μετάλλου, πᾶν ὅ,τι ἀπεθαύμαζον. Ὅταν ἡ ἐπίσημος φρασεολογία τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἠθέλησε νὰ λαμπρύνῃ τὴν Ρώμην, ὡς ἄστυ κυρίαρχον καὶ ἀσύγκριτον, τὴν ἀπεκάλεσεν «χρυσῆν».

Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν ὅλα αὐτὰ ἤλλαξαν. Ἡ Λογικὴ ἀπεκάλυψεν, ὅτι ὁ κόσμος ὡμοίαζε πάρα πολὺ μὲ θέατρον ἀγνοίας καὶ μὲ σχολὴν ὀκνηρίας. Ἐχαρακτήρισε τὴν δικαιοσύνην, τὴν θρησκείαν, τὰς κυβερνήσεις, ὡς εὐχάριστα, σκοτεινά, ἢ φαιδρά, πάντοτε ὅμως κενὰ θεάματα.

Ἡ Λογικὴ ἤρχισε τὴν μεγάλην μεταρρύθμισίν της ἐν τῷ κόσμῳ δι' ἀγρίας

καταδιώξεως ὅλων ἐκείνων τῶν ὑλῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους σύμβολα ὑπερανθρώπου δυνάμεως — τῆς πορφύρας, τῶν μαρμάρων, τῶν δαντελλῶν, τῶν πολυτίμων λίθων.

Ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν ἡ Λογικὴ νὰ ξεκάμῃ ὡσαύτως καὶ τὸν χρυσόν. Ἀλλὰ μετενόησε καὶ ἠθέλησε μᾶλλον νὰ τὸν προσηλυτίσῃ. Ἦτο λοιπὸν τυφλὸς καὶ κωφὸς ὁ χρυσός; Δὲν ἀντελαμβάνετο τάχα, ὅτι μὲ τὸ νὰ λάμπῃ πανταχοῦ, κατηναλίσκετο εἰς στεῖραν ὀκνηρίαν; Ὄχι, δὲν ἐπετρέπετο νὰ φθείρεται ἐπὶ ματαίῳ μία ἀπὸ τὰς πλέον θαυμαστὰς δυνάμεις τῆς πλάσεως! Μία ἐκ τῶν πλέον ἀγαπητῶν θυγατέρων τῆς Λογικῆς, ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία, ἀπέδειξεν εἰς τὸν χρυσὸν ὅτι, ἂν ἔθραυε τὰς ἁλύσσεις τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς τρυφηλῆς δουλείας του, δὲν θὰ ἦτο πλέον ὁ πειθήνειος σκλάβος τοῦ Πλούτου, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὁ παντοδύναμος δημιουργός του· ἀντὶ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἦναι ὑπηρέτης βασιλέων καὶ ἱερέων καὶ μετριόφρων συνεργάτης τῶν πλέον ἀχρήστων τεχνῶν, θὰ ἐγίνετο ἀκούραστος ἐμψυχωτὴς τῆς Βιομηχανίας, τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Γεωργίας, ὁ γονιμοποιὸς τῆς γῆς καὶ ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης: μὲ μίαν λέξιν, ὁ ἄρχων τοῦ Κόσμου.

Ὁ χρυσὸς κατεπείσθη. Ἔφυγεν ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας, ἀπὸ τὰς αὐλάς, τὰ παλάτια καὶ τὰς τελετάς. Μετετράπη ὁλόκληρος σχεδὸν εἰς νόμισμα. Παρητήθη τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ κόσμου, ἐγκατέλειψε τὰς τέχνας, τῶν ὁποίων ἐπὶ τόσους αἰῶνας ὑπῆρξε πιστὸς φίλος. Ἤλλαξεν ὄνομα, καὶ ἐκλήθη Κεφάλαιον. Καὶ ἀντὶ νὰ θαμβώνῃ τοὺς ἀνθρώπους ὡς μικρὸς ἥλιος, τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐργάζωνται, ὡς ἀνηλεὴς ἐργοδηγός.

Αἱ ὑποσχέσεις τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐξεπληρώθησαν. Ὁ χρυσὸς ἀπέβη Ἄρχων τῆς γῆς. Ἀλλ' ἡ κατάπτωσίς του ἤρχισε ταὐτοχρόνως μὲ τὴν μεγάλην τραγῳδίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἐφ' ὅσον ἐζητεῖτο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον περισσοτέρα ἐργασία, ἀπήτησε καὶ ὁ ἄνθρωπος μεγαλειτέραν ἀνταμοιβήν, εἰς ἡδονάς, εἰς ταχύτητα, ἀσφάλειαν, τάξιν, ἐλευθερίαν, δύναμιν.

Ὁ ἄνθρωπος ὑπηρέτει τὸν χρυσόν. Ἀλλ' ὁ χρυσὸς ὤφειλε νὰ πολλαπλασιάζεται, διότι ὁ προορισμός του ἀπέβαινεν εὐρύτερος ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Δὲν ἐπρόκειτο πλέον νὰ ἀντιμετωπίσῃ σταθερὸν καὶ ἀμετάβλητον ἀριθμὸν μετρίων ἀναγκῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀριθμὸν συνεχῶς αὐξανόμενον ἀναγκῶν ἀκορέστων. Μὴ ἐπαρκῶν εἰς τοῦτο, ἐζήτησε ν' ἀνεύρῃ βοηθὸν εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο ἔργον. Καί, μεταξὺ ἄλλων ὑλῶν, ἀνεῦρε καὶ τὸ χαρτί.

Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ὁ χρυσὸς ἐπολλαπλασιάζετο, ἵνα ἐξυπηρετήσῃ τὸν σκλάβον του καὶ τὰς ἀπαιτήσεις του, ἠλαττοῦτο ὁλονὲν ὁ ἀρχαῖος σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ σύμβολον τῆς θεότητος καὶ τῆς ἐξουσίας. Σιγά, σιγά, ὁ χρυσὸς ἔχανε πλέον τὴν σημασίαν δυνάμεως ἀοράτου καὶ ὑπερβατικῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἐγέννα πλέον εἰς τὰς ψυχὰς κανὲν εὐγενὲς καὶ βαθὺ αἴσθημα σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ, ὁ ἄνθρωπος κατέληξε νὰ φρονῇ ὅτι ἡ μεγάλη ἀξία, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδεν εἰς τὸν χρυσόν, δὲν ἦτο ἴσως παρὰ πρόληψις παιδική. Εἰς τί ἄλλο ἐχρησίμευεν, ἐκτὸς ὡς νόμισμα,

εἰμὴ εἰς τὸ νὰ στολίζῃ τὰς γυναῖκας καὶ νὰ προφυλάττῃ τὰ δόντια; Ἀλλὰ καὶ ὡς νόμισμα ἀκόμη ἦτο ἄραγε ἀπαραίτητος; Δὲν ὑπῆρχε τάχα ἄλλο πρᾶγμα ἐξ ἴσου ἀσφαλές, ὀλιγώτερον δαπανηρὸν καὶ περισσότερον εὔχρηστον, διὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ; Τὸ χαρτί, ἐπὶ παραδείγματι; Ὡς δεῖγμα πλούτου δὲν ἦτο τὸ χαρτὶ ἀνώτερον τοῦ χρυσοῦ, ἀφοῦ ἦτο ὕλη πλέον ἐλαφρὰ καὶ εὐμεταχείριστος;

Καί ἰδού, ὅτι ἐν τέλει ὁ χρυσὸς ἐξηφανίσθη τελειωτικῶς, κατὰ τὴν διάρκειαν τρομεροῦ ἱστορικοῦ κατακλυσμοῦ. Οὐδεὶς ἠδύνατό ποτε νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἡ ἐξαφάνισις αὕτη θὰ ἦτο τόσον ἀπότομος καὶ τόσον πλήρης. Ἡ εὐκολία, μετὰ τῆς ὁποίας ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀνεγνώρισαν ὡς ἔμβλημα τοῦ Πλούτου, τὸν ὁποῖον τόσον ἐπόθησαν, μικρὰ ἀποκόμματα χάρτου οὐδεμίαν ἔχοντα ἐσωτερικὴν ἀξίαν, τῶν ὁποίων καὶ ἡ συμβατικὴ ἀξία εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀσταθής, δύναται, πράγματι, νὰ θεωρηθῇ ὡς γεγονὸς ἀπίστευτον.

Ἀλλ' αὕτη ἦτο ἡ λύσις τοῦ μεγάλου δράματος, ἥτις προητοιμάζετο ἀπὸ πολλοῦ.

Ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ λάμψις τοῦ χρυσοῦ, καὶ ὡς νομίσματος ἀκόμη, δὲν ἦτο ἁπλῶς ἰδιότης φυσικὴ τῆς ὕλης ποῦ τὸν ἀπαρτίζει, ἦτο μᾶλλον ἀνταύγεια τοῦ θείου φωτός. Ὅταν τὸ φῶς τοῦτο ἐσβέσθη, ἐθαμβώθη καὶ ἡ λάμψις τοῦ χρυσοῦ. Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον κατώρθου ὁ χρυσός, πολλαπλασιαζόμενος, νὰ ἱκανοποιῇ τὰς διαρκῶς πληθυνομένας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἄνθρωπος ἐξηκολούθει νὰ τὸν διατηρῇ ὡς νόμισμα, καίτοι ὁ πρὸς αὐτὸ θαυμασμός του ἠλαττοῦτο. Ἀλλ' ὅτε, πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν, ἠθέλησεν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἑκατονταπλασιάσῃ ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν τὰς παραγωγικὰς καὶ τὰς καταστρεπτικάς του δυνάμεις, ἐκήρυξε δὲ ὁ χρυσὸς ἑαυτὸν ἀνίκανον ὅπως ἐπετελέσῃ τὸ τοιοῦτο θαῦμα, ὁ ἄνθρωπος τὸν ἐξώρισεν ἐκ τοῦ φωτός, τὸν ἐφυλάκισεν ἐντὸς ὑπογείων, καὶ ἐκάλεσεν, ἵνα τὸν ἀντικαταστήσῃ, τὸ πλέον εὔθραυστον σύνθεμα ποταπῶν ἀπορριμμάτων: τὸ χαρτί.

Τώρα, βυθισμένος εἰς σκότη αἰώνια, ὁ χρυσὸς ἔχει ἀποθάνει. Καὶ ἀπέθανε, κατόπιν τόσης δόξης, ἐν ἀσημότητι. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀντελήφθησαν κἂν τὸν θάνατόν του. Πόσοι θὰ ἐκπλαγοῦν σήμερον, ὅταν διαβάσουν, ὅτι ὁ χρυσὸς ἀπέθανε! Ποῖον ὅμως γεγονὸς τοῦτο, δι' ὅσους εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐκτιμήσουν ὡς ἁρμόζει, μέσα εἰς τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων.

Ἡ λάμψις, τὴν ὁποίαν διετήρησεν ἀκόμη ὁ χρυσός, ὡς νόμισμα τοὐλάχιστον, μέχρι τῶν τελευταίων αὐτῶν χρόνων, ἦτο ἓν τῶν κληροδοτημάτων τοῦ παλαιοῦ, τοῦ πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως κόσμου. Ὅταν βλέπωμεν ὅμως καὶ τὸ κληροδότημα τοῦτο νὰ ἐξαφανίζεται σήμερον, ἀντικρύζομεν καὶ πάλιν τὸ μέγα πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τίθεται πάντοτε ἐνώπιόν μας, ἐφ' ὅσον μελετῶμεν τὴν ἐποχήν μας, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ παρελθόν:

Μέχρι ποίου ἄρά γε σημείου, καὶ ἕως πότε;

Κρημνίζομεν τὸ παρελθόν, ἵνα οἰκοδομήσωμεν ἐποχὴν νέαν ἐπὶ τῇ βάσει μυστικοῦ τινος σχεδίου; Ἢ μὴ τυχὸν αἱ ἀνατροπαὶ αὗται πάσης παραδόσεως δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἡ ἐπιβεβλημένη εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν μας τιμωρία, διότι ἀργὰ ἢ

γρήγορα θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ ἀνοικοδομήσωμεν ἐκ νέου ὅ,τι σήμερον κρημνίζομεν ; Ὁ χρυσός, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τώρα, πρόκειται ἄράγε νὰ ἀναστηθῇ ;

Πιστεύω ὅτι θὰ ἀναστηθῇ. Φρονῶ ὅτι κατεστρέψαμεν πάμπολλα πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ὑπάρχουν πάντοτε, διότι πάντοτε ὑπῆρξαν, καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ὑποχρεωθῶμεν νὰ πλάσωμεν ἐκ νέου. Ὑπάρχει πάρα πολὺς χρυσὸς εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν Τραπεζῶν ὡρισμένων κρατῶν. Καὶ συσσωρεύεται ἐκεῖ διαρκῶς ἀφθονώτερος. Κάποτε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ ξεχειλίσῃ καὶ θὰ ἀνέλθῃ πάλιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Τὸ κάθε τι εἶναι ἠναγκασμένον νὰ ἀνακτήσῃ κάποτε τὴν θέσιν του καὶ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν προορισμόν του.

Ἀλλ' ἡ ἀνάστασις αὕτη τοῦ χρυσοῦ δὲν θὰ ἦναι οὔτε τόσον ἁπλῆ, οὔτε τόσον εὔκολος ὅσον φαντάζονται πολλοί. Ὁ θάνατος εἶναι φαινόμενον φυσικόν, ἀλλ' ἡ ἀνάστασις εἶναι θαῦμα. Ἡ ἐπιστήμη τῶν οἰκονομολόγων καὶ ἡ ἐπιτηδειότης τῶν τραπεζιτῶν δὲν ἀρκοῦν, ὅπως ἐπιτελέσουν τοιοῦτον θαῦμα. Ὁ χρυσὸς ἀπέθανε διότι ἠθέλησε νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ κόσμου καὶ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν ἀρχῶν εὐγενεστέρων. Ἀπέθανε, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀνεφίκτου, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἥναψεν εἰς τὰ στήθη τῶν ἀνθρώπων. Θὰ ἀναστηθῇ μόνον τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θὰ ἀποκατασταθοῦν αἱ νόμιμοι ἀρχαί, τὰς ὁποίας αὐτὸς ἐξεθρόνισε. Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ θελήσουν πλέον νὰ γίνουν ὁ εἷς κύριος τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ νὰ συνεργασθοῦν εἰλικρινῶς καὶ ἀδελφικῶς διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου !

ΠΕΡΙ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς λήξεως τοῦ παλαιοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου ἔτος, ἐφελκύει περισσότερον πάσης ἄλλης ὥρας τοῦ ἔτους τὴν προσοχήν μας εἰς τὸ ἡμερολόγιον. Καὶ ὁ διπλοῦς ἑορτασμὸς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Νέου Ἔτους κατὰ τὸ Γρηγοριανὸν καὶ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καθιστᾷ μᾶλλον αἰσθητὴν τὴν διαφορὰν τῶν 13 ἡμερῶν, αἵτινες μᾶς χωρίζουν ἡμερολογιακῶς ἀπὸ τὸν λοιπὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Ἐφέτος ὅμως ἔχει τις πρόσθετον λόγον νὰ συζητήσῃ καὶ νὰ σκεφθῇ περὶ ἡμερολογίου, ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἀπεφάσισε, κοντὰ εἰς τόσας ἄλλας μεταρρυθμίσεις, νὰ εἰσαγάγῃ καὶ τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμερολογίου πρὸς τὸ ἐν χρήσει καθ' ἅπαντα τὸν λοιπὸν κόσμον.

Ἐκ τῶν διαιρέσεων τοῦ χρόνου, ἃς ἀνέκαθεν ἔχει ἐν χρήσει ἡ ἀνθρωπότης — *ἡμέρα*, *ἑβδομάς*, *μήν*, *ἔτος* — μόνον ἡ ἑβδομὰς δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν πρὸς τὰς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων· εἶναι ἁπλῶς περίοδος ἑπτὰ ἡμερῶν, ἡ ὁποία καθιερώθη πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, μεταξὺ τῶν Αἰγυπτίων πρῶτον καὶ τῶν Ἑβραίων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τὴν ἑβδομάδα, μόλις δὲ μετὰ τὸν Μέγαν Θεοδόσιον κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα εἰσήχθη ἡ χρῆσις τῆς ἑβδο-

μάδος εἰς τὴν Ρώμην. Διατὶ καθιερώθη περίοδος τοιαύτη ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ὄχι ὀκτὼ ἢ δέκα, εἶναι ἄγνωστον. Παρ' Ἑβραίοις, ὡς γνωρίζομεν, τὸ ἑπταήμερον ἐδικαιολογεῖτο ὡς ἐκ τῆς κοσμογονίας τῆς Π. Διαθήκης. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον τὴν ἑβδομάδα πρὸ τῶν Ἑβραίων. Ἐκ δὲ τῶν ὀνομάτων τῶν ἡμερῶν, καθίσταται πιθανὸν ὅτι ὡρίσθη ὁ ἀριθμὸς ἑπτά, διότι ἑκάστη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἔφερε τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν κυρίων οὐρανίων σωμάτων, ὧν ὁ γνωστὸς τότε ἀριθμὸς ἦτο ἑπτὰ — Ἥλιος, Σελήνη, Ἄρης, Ἑρμῆς, Ζεύς, Ἀφροδίτη, Κρόνος.

Αἱ λοιπαὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ χρόνου — ἡ ἡμέρα, ὁ μήν, τὸ ἔτος — σχετίζονται μὲ τὰς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἡ ἡμέρα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διαιρεῖται εἰς 24 ὥρας· μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔναρξιν τῆς ἡμέρας διέφερον οἱ διάφοροι λαοί. Οἱ σημερινοὶ Εὐρωπαῖοι, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, λογίζουν ὡς ἔναρξιν τὸ μεσονύκτιον. Οἱ ἀρχαῖοι Χαλδαῖοι ἐθεώρουν ὡς ἔναρξιν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, οἱ Μωαμεθανοὶ τὴν δύσιν. Οἱ ἀστρονόμοι λογίζουν τὸ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, ὅτε ὁ ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὴν κατακόρυφον.

Ὁ **μὴν** κατ' ἀρχὰς ἦτο ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς μιᾶς νέας σελήνης μέχρι τῆς ἄλλης. Αὐτὸ ἦτο τὸ ἀστρονομικὸν φαινόμενον, τὸ μᾶλλον αἰσθητὸν εἰς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους. Οἱ σεληνιακοὶ ὅθεν μῆνες εἶχον $29^1/_2$ ἡμέρας, δώδεκα δὲ τοιοῦτοι μῆνες ἀπετέλουν ἔτος ἐκ 354 ἡμερῶν. Ταχέως ὅμως ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν $11^1/_4$ ἡμερῶν μεταξὺ τοῦ σεληνιακοῦ καὶ τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τοιαύτην σύγχυσιν, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ σεληνιακὸν ἔτος καὶ νὰ βασίσουν τὸ ἔτος αὐτῶν ἐπὶ τῆς τροχιᾶς τοῦ ἡλίου. Οἱ μῆνες δὲν ἀνταπεκρίνοντο ἔκτοτε εἰς τὰς φάσεις τῆς σελήνης, ὁ ἀριθμὸς ὅμως αὐτῶν (δώδεκα) διετηρήθη, ὡς εὔκολος καὶ πατροπαράδοτος, ηὐξήθησαν δὲ μόνον αὐθαιρέτως αἱ ἡμέραι διαφόρων μηνῶν. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον δώδεκα μῆνας ἐκ 30 ἡμερῶν ἕκαστον, καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους προσέθετον 5 ἡμέρας πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους. Οἱ Ἕλληνες εἶχον καὶ αὐτοὶ μῆνας ἐκ 30 ἡμερῶν καὶ διῄρουν ἕκαστον μῆνα εἰς τρία δεκαήμερα. Οἱ Ρωμαῖοι πρῶτοι καθιέρωσαν τοὺς μῆνας, ὅπως τοὺς ἔχομεν καὶ σήμερον, ἄλλους μὲ 30, ἄλλους μὲ 31, τὸν δὲ Φεβρουάριον μὲ 28 ἡμέρας.

Τὸ **ἔτος** εἶναι ἡ περίοδος, καθ' ἣν ἡ γῆ μας συμπληρώνει μίαν ὁλόκληρον διαδρομὴν τῆς τροχιᾶς αὐτῆς περὶ τὸν ἥλιον. Ἡ διαδρομὴ αὕτη διαρκεῖ 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 48 πρῶτα λεπτὰ καὶ 46 δευτερόλεπτα μέσου ἡλιακοῦ χρόνου. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὅταν ἔγεινε κυρίαρχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, κατήρτισε (44 π. Χρ.) τὸ ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἀκόμη τὴν σήμερον ἐν Ἑλλάδι (ὅθεν καὶ ***Ἰουλιανὸν*** λεγόμενον). Κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, τὸ ἔτος διαιρεῖται εἰς 12 μῆνας, περιλαμβάνοντας 365 ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ ὑπελογίσθη τότε τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἀνακριβῶς εἰς 365 καὶ ἓν τέταρτον ἡμέρας (ἤτοι, εἰς 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας), ὡρίσθη ὅπως κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος προστίθεταί μία ἡμέρα πρὸς ἐξίσωσιν πρὸς τὸ ἡλιακὸν ἔτος.

Ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῶν 11 πρώτων λεπτῶν καὶ 14 δευτερολέπτων ἐπὶ πλέον

του ηλιακού έτους ήτο επόμενον με την πάροδον του χρόνου νά δημιουργήση σύγχισιν είς τό ήμερολόγιον. Διά τούτο μέχρι του έτους 1582 ή εαρινή ισημερία, ήτις επί Ιουλίου Καίσαρος συνέπιπτε με την 25ην Μαρτίου, ολίγον κατ' ολίγον είχεν ανέλθει μέχρι της 11ης Μαρτίου. Όπως διορθώση τό λάθος τούτο καί επαναφέρη την ισημερίαν είς την θέσιν της, ό τότε Πάπας Γρηγόριος ό ΙΓ'. διέταξε νά παραλειφθούν δέκα ημέραι εκ του ημερολογίου· επειδή δε διά των δισέκτων προσθηκών του Ιουλιανού ημερολογίου επέρχεται λάθος 3 ημερών κάθε 400 έτη, ώρισεν ό Γρηγόριος όπως ή πρόσθετος ημέρα μή προστίθεται κατά τά έτη τά συμπληρούντα εκατονταετηρίδας, τά μή διαιρετά διά του διαιρέτου 4 μετά παράλειψιν των μηδενικών. Ούτω λ. χ. τό έτος 1600 ήτο δίσεκτον, ουχί όμως τά έτη 1700, 1800, καί 1900, δίσεκτον δε πάλιν θά ήναι τό έτος 2,000, καί ούτω καθ' εξής. Τούτο είνε τό λεγόμενον ***Γρηγοριανόν*** ημερολόγιον, τό οποίον απεδέχθησαν πάντα τά έθνη του κόσμου, πλήν των Ανατολικών Ορθοδόξων τοιούτων εκ λόγων θρησκευτικής αντιζηλίας, αφού τό ημερολόγιον τούτο ήτο έργον ενός Πάπα Ρώμης. Οι δε Ανατολικοί Ορθόδοξοι λαοί, εξακολουθήσαντες νά μεταχειρίζωνται τό Ιουλιανόν ημερολόγιον, ευρέθησαν βαθμηδόν εν καθυστερήσει ουχί πλέον 10 ημερών, όπως επί Πάπα Γρηγορίου, αλλά 13 ημερών, όπως σήμερον, αφού ή διαφορά ανέρχεται είς μίαν ολόκληρον ημέραν κάθε 128 έτη.

Αλλά καί τό Γρηγοριανόν ημερολόγιον δεν συνταυτίζει απολύτως καί μαθηματικώς τό ημερολογιακόν έτος πρός τό ηλιακόν. Τό Γρηγοριανόν έτος είναι κατά 26 δευτερόλεπτα μακρότερον του ηλιακού, τουθ' όπερ θά ισοδυναμή πρός 1 ολόκληρον ημέραν κάθε 3323 έτη. Διά τούτο αι ξέναι Ακαδημίαι των Επιστημών ησχολήθησαν με την εξεύρεσιν ενός νέου ακριβεστέρου ημερολογίου, καί επροτάθησαν διάφοροι τρόποι ρυθμίσεως του Γρηγοριανού. Εκείνο όμως, τό οποίον ενδιαφέρει περισσότερον τόν πεπολιτισμένον κόσμον από μίαν ασήμαντον διαφοράν 26 δευτερολέπτων (ήτις επί τέλους δύναται νά ρυθμισθή, εάν κατά την νύκτα εκάστης 31ης Δεκεμβρίου τεθώσι τά ωρολόγια εμπρός κατά 26 δευτερόλεπτα), είναι τό ζήτημα των μηνών. Διότι ουδείς λόγος υπάρχει νά έχουν άλλοι μεν μήνες 31, άλλοι 30, καί ό Φεβρουάριος 28 ημέρας.

Επειδή όμως, εάν αφομοιωθούν οι 12 μήνες με 30 ημέρας έκαστος, θά περισσεύουν 5 ημέραι, ή Γαλλική Ακαδημία των Επιστημών προέτεινεν όπως οι μήνες Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Απρίλιος, Μάϊος, Ιούλιος, Αύγουστος, Οκτώβριος καί Νοέμβριος έχωσιν έκαστος 30 ημέρας, ό δε Μάρτιος, Ιούνιος, Σεπτέμβριος καί Δεκέμβριος ανά 31 ημέρας, καί μία «έκτακτος» ημέρα παρεμβάλληται κατ' έτος μεταξύ της 31 Ιουνίου καί της 1ης Ιουλίου, καί φέρη ειδικόν όνομα, όχι μιάς των ημερών της εβδομάδος. Τό μέτρον τούτο θά έχη ως αποτέλεσμα ότι αι διάφοροι ημερομηνίαι θά συμπίπτουν κάθε έτος είς την αυτήν ημέραν της εβδομάδος. Ούτως ή 1η Ιανουαρίου θά ήναι πάντοτε Δευτέρα, ως επίσης καί τά Χριστούγεννα. Ή «έκτακτος» αυτή ημέρα προτείνεται νά ανακηρυχθή διεθνής εορτή.

Ἐξ ἄλλου καὶ μία Διεθνὴς Ἕνωσις τῶν Ἀκαδημιῶν, συνελθοῦσα πέρυσι τὸν Μάϊον εἰς τὴν Ρώμην, ἐπεξειργάσθη νέον ἡμερολόγιον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Γρηγοριανοῦ, τὸ ὁποῖον διορθώνει τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα τῶν παλαιῶν, προτείνει δὲ εἰς τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας νὰ καταργήσουν τὸ κινητὸν τοῦ Πάσχα, ὁρίζουσαι μίαν παγκόσμιον σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον ἡμερομηνίαν διὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην. Ἐν τούτοις, προτείνει μόνον, ἀφίνει δὲ εἰς τὰς Ἐκκλησίας τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν.

Ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἀποφασίσασα νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου τὴν γελοίαν παρ᾽ ἡμῖν διατήρησιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, συνέστησεν ἐπιτροπὴν ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἡ δ᾽ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπεφάνθη ὁμοφώνως ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου πολιτικῶς, καὶ προέτεινεν ὅπως τὴν 16ην προσεχοῦς Φεβρουαρίου μετονομάσωμεν 1ην Μαρτίου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον θὰ παραμείνῃ ὡς ἔχει ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθότι οἱ ἁρμόδιοι ἀπεφάνθησαν ὅτι ναὶ μὲν οὐδὲν κώλυμα δογματικὸν ἢ κανονικὸν ὑπάρχει διὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, ἐν τούτοις ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο συνεννόησις ὅλων τῶν αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ὅλαι ἀπὸ συμφώνου καὶ ταυτοχρόνως ἐφαρμόσουν τὴν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο μέχρι τῆς τοιαύτης γενικῆς ἐφαρμογῆς, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐξακολουθήσῃ φυλάττουσα τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον, εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἑορτὴ τῆς 25 Μαρτίου (Εὐαγγελισμοῦ) θὰ ἑορτάζηται τὴν 7 Ἀπριλίου κατὰ τὸ νέον πολιτικόν μας ἡμερολόγιον, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγ. Βασιλείου τὴν 14 Ἰανουαρίου, καὶ οὕτω καθ᾽ ἑξῆς. Αἱ συναλλαγαί, ἡ ἐπίσημος καὶ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία καὶ πᾶσα ἐν γένει δικαστικὴ καὶ ἀστικὴ σχέσις θὰ χρονολογῶνται κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον, ἀπὸ 1ης προσεχοῦς Μαρτίου. Εἶναι ἀνακουφιστικὸν ἐπὶ τέλους νὰ ἀπαλλαγῶμεν τοῦ ἐφιάλτου τῶν διπλῶν ἡμερομηνιῶν, καὶ νὰ ἀνακτήσωμεν ἡμερολόγιον ὁπωσδήποτε ἀκριβές.

ΠΟΙΚΙΛΑ

— Συμφώνως πρὸς ἐπίσημον στατιστικὴν δημοσιευομένην εἰς τὰς ἐφημερίδας, ***αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐδάνεισαν τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη***, κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Γερμανικοῦ συνασπισμοῦ, ***9 δισεκατομμύρια, 534 ἑκατομμύρια καὶ 622 χιλιάδας δολλαρίων !*** Τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο ποσὸν κατανέμεται ὡς ἑξῆς:

Μ. Βρεττανίαν	4,277,000,000	Δολ.
Γαλλίαν	2,967,477,800	»
Ἰταλίαν	1,631,338,986	»
Βέλγιον	338,745,000	»
Ρωσσίαν	187,729,750	»
Τσεχοσλοβακίαν	60,524,041	»
Σερβίαν	26,780,455	»
Ρουμανίαν	25,000,000	»
Κούβαν	10,000,000	»
Ἑλλάδα	15,000,000	»
Λιβηρίαν	26,000	»

Ἐκ τούτων ἐπληρώθησαν μόνον τὰ ἑξῆς ποσά: Ἀγγλία 64,164,000 δολλαρίων, Γαλλία 12,147,000 δολλαρίων, Βέλγιον 10,000 δολλαρίων, Σερβία 605 χιλιάδες δολλαρίων, Ρουμανία 1,794,000 δολλαρίων καὶ Κούβα 500,000 δολλαρίων.

Ἕνεκα τοῦ διαρκῶς κυμαινομένου συναλλάγματος ἡ πληρωμὴ τῶν τόκων ἔχει ἀνασταλῆ ὑπὸ πολλῶν κρατῶν. Οἱ τόκοι τῶν χρεῶν τούτων ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1919 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1920 ἀνέρχονται διὰ τὴν Ἀγγλίαν εἰς 212,000,000 δολ., διὰ τὴν Γαλλίαν εἰς 140, 000,000, διὰ τὴν Ἰταλίαν εἰς 79,000,000.

Τῆς Ἑλλάδος οἱ τόκοι, κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάστημα, συμποσοῦνται εἰς 241,808 δολλάρια. Ἡ Ἑλλὰς μάλιστα εἶναι τὸ μόνον κράτος, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1922 ἐπλήρωσε τοὺς πρὸς τὴν Ἀμερικὴν ὀφειλομένους τόκους

Ἡ πληρωμὴ ὅλων τῶν δανείων τούτων μετὰ τῶν ἀντιστοίχων τόκων, θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν κυβέρνησιν νὰ ἐξοφλήσῃ σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἐθνικοῦ δανείου, τοῦ συναφθέντος κατὰ τὸν πόλεμον.

— Ἀπὸ τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις τοῦ Ἀμερικανικοῦ Γραφείου Στατιστικῆς ἐμφαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἀρκετὰ ἑκατομμύρια προσώπων μετηνάστευσαν ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὰς πόλεις, εἰς τρόπον ὥστε σήμερον ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸν ἀγροτικόν. Κατὰ τὸ 1910 ὑπῆρχον 49 ἑκατομμύρια προσώπων κατοικούντων εἰς τὰ χωρία καὶ 42 ἑκατομμύρια εἰς τὰς πόλεις. Ἡ τελευταία ὅμως ἀπογραφὴ τοῦ 1920 ἀποδεικνύει, ὅτι εἰς μὲν τὰς πόλεις ὁ πληθυσμὸς πλησιάζει τὰ 55 ἑκατομμύρια, εἰς δὲ τὰ χωρία μόλις εἶνε 50 ἑκατομμύρια ψυχῶν.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ πόλεις πληθύνονται ἑπτάκις ταχύτερον τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν.

Ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ηὐξήθη κατὰ 25.2 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ὁ δὲ τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν, τῶν χωρίων καὶ τῶν πόλεων, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς εἶνε κατώτερος τῶν 2.500 κατοίκων, ηὐξήθη κατὰ 3.4 τοῖς ἑκατόν.

Ἡ γενικὴ ἀπογραφὴ παρουσιάζει αὔξησιν κατὰ 16 σχεδὸν ἑκατομμύρια, δηλαδὴ 15 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Ἀντιπρόσωποι τοῦ «Ἀστέρος», ἐξουσιοδοτημένοι νὰ εἰσπράττουν συνδρομάς, εἶναι οἱ ἑξῆς :

***Θεσσαλονίκης**, ὁ κ. **Χρ. Λάβαρης**, ὁδ. Φράγκων, 5.*

***Σερρῶν**, ὁ κ. **Ι. Καρτάλης**, βιβλιοπώλης.*

***Δράμας καὶ Καβάλλας**, ὁ κ. **Δ. Καραγιαννίδης**, εἰς Δράμαν.*

***Λέσβου**, ὁ κ. **Δ. Σολογένης**, εἰς Μιτυλήνην.*

***Κρήτης**, ὁ κ. **Κων. Ν. Ἀμπατζόγλου**, συνοικία Ἁγ. Ἰωάννου, Χανία.*

***Ἠπείρου**, ὁ κ. **Στ. Νούσιος**, ὡρολογοποιός, εἰς Ἰωάννινα.*

***Κύπρου**, ὁ κ. **Χρ. Χατζηκυριάκος**, Διεύθυνσιν Κτηματολογίου, Λευκωσίαν.*

***Θεσσαλίας**, ὁ κ. **Α. Χατζηγιάννης**, βιβλιοπώλης, εἰς Βόλον.*

***Αἰγύπτου**, ὁ κ. **Ἀθαν. Ἀθανασούλης**, Place de Lesseps, Port Said.*

***Ἀμερικῆς** : a) Rev.* **Chr. Tokas**, *25 Ardale St.* **Roslindale, Mass.**

b) Rev. **John. Xenidis**, *151 Fifth Avenue*, **New York City.**

c) Mr **Homer Balabanis**, *4747 N. Paulina St.* **Chicago Ill.**

d) Mr **C. Carnapas**, *R. 8, Box 202*, **Phoenix, Arizona.**

Οἱ βουλόμενοι νὰ ἐγγραφοῦν ὡς συνδρομηταὶ δύνανται νὰ ἀποστείλουν εἰς ἕνα τῶν ὡς ἄνω κυρίων τὴν συνδρομήν των, ἂν τοῦτο ἦναι δι' αὐτοὺς εὐκολώτερον τοῦ νὰ μᾶς ἐμβάσουν ἀπ' εὐθείας.